

DAGBOEK
VAN FRANS PIETER JOHANNES KOOIJMANS
VAN DE REIS DIE HIJ SAMEN MET
JAN JOOST TER PELKWIJK MAAKTE
NAAR
DENEMARKEN, IJSLAND EN GROENLAND

IN DE MAANDEN
AUGUSTUS EN SEPTEMBER 1933

Samengesteld en bewerkt door Roald A. Kooijmans

1e Conceptversie: 5 april 2007; laatste wijzigingen: 18 april 2012

Foto voorpagina

Het schip de 'Gertrud Rask'
waarmee Frans Kooijmans
en Jan Joost ter Pelkwijk
de reis naar Groenland maakten.
Foto Frans Kooijmans

Inhoud

Voorwoord	4
Inleiding	5
Heenreis naar Kopenhagen	7
Rondje Denemarken	9
Zeereis naar Scoresby Sund.....	20
Scoresby Sund, Oost-Groenland.....	27
Zeereis via IJsland naar Angmagssalik.....	32
Angmagssalik, Oost-Groenland	35
Zeereis terug naar Kopenhagen.....	37
Terugreis van Kopenhagen naar huis.....	39

Voorwoord

Bij het uittypen van de teksten in het dagboekje heb ik mijzelf een aantal regels opgelegd:

- in principe zoveel mogelijk de tekst volgen;
- de huidige spellingsregels toepassen;
- afkortingen als 't.g.v.' of 'dhr.' voluit;
- aardrijkskundige namen volgens De Grote Bosatlas;
- het woord Eskimo handhaven zoals dat toen gebruikelijk was;
- als een woord of meerdere woorden niet zijn te lezen dit aangeven met (?) of(??) ;
- als i.v.m. de beknoptheid een lidwoord is weg gelaten in de meeste gevallen dit lidwoord toevoegen;
- als de telegramstijl aanleiding kan geven voor verschillende uitleg, één of meerdere woorden steeds *cursief* toevoegen rekening houdend met de context;
- bij de toevoegingen waarover geen 100 % zekerheid bestaat na het *cursiefgeschreven woord* een (?) plaatsen;
- als in de tekst een vreemd woord of Latijnse naam voorkomt er tussen haakjes de verklaring of vertaling achter zetten bv. *Larus sandvicensis (=grote stern)* ;
- afkortingen van aardrijkskundige namen voluit;
- als alleen de voornaam of de initialen van een persoon zijn vermeld de achternaam er bij geven en als alleen de achternaam is gegeven de voornaam toevoegen;
- daar waar een bruikbare foto of andere afbeelding ter beschikking is om tussen de tekst te plaatsen dit voorlopig aangeven met [FOTO] of [AFBEELDING] e.d.

Wat je hierna kunt lezen:

- de uitwerking van de dagboeknotities van Frans P.J. Kooijmans van 30 juli 1933 t/m 28 september 1933;
- een lijst met verklaringen (voor zover dat was te achterhalen) van de in de notities genoemde namen van personen, lokaties, organisaties, maatschappijen, publikaties, (bijzondere) vogels, planten enz.;
- een overzicht van de geraadpleegde bronnen en literatuur.

Driebergen, 27 april 2011,

Roald A. Kooijmans

Opmerking van de heropmaker

Ik heb de tekst volledig gelaten zoals die mij is aangeleverd door Janny Kwist op 13 februari 2024.

Mijn enige ingreep was om er een nette opmaak van te maken.

Daarnaast heb ik de afbeeldingen toegevoegd, die Roald in de tekst heeft aangegeven.

Daarbij is de oorspronkelijke plaatsaanduiding van Roald [*door mij cursief in de tekst aangegeven*] gehandhaafd.

Van de tekst op pagina 5 van het origineel heb ik een Voorwoord gemaakt.

Geheel eigenmachtig heb ik op de voorpagina een foto van het schip opgenomen, waarin Frans Kooijmans en Jan Joost ter Pelkwijk de reis naar Groenland maakten.

Houten, 21 februari 2024

Ed Buijsman

Inleiding

Wat ging er aan deze op het titelblad vermelde reis naar Oost-Groenland vooraf?

In het kader van het Internationale Pooljaar 1932/33 werd door wetenschappers uit meerdere landen deelgenomen aan fysisch, biologisch en meteorologisch onderzoek op Groenland. Ook een groep Nederlandse onderzoekers nam hieraan deel. De bekende Nederlandse bioloog Dr. Niko Tinbergen kon zich samen met zijn vrouw Lies Tinbergen-Rutten, als gasten, aansluiten bij de Nederlandse expeditieleiden.

Op 8 juli 1932 reisden Niko en Lies af via Hamburg naar Kopenhagen. Op 14 juli vertrokken ze uit Kopenhagen naar Groenland samen met de Nederlandse onderzoekers en enkele Engelse onderzoekers van de Britsch Arctic Air-Route Expedition aan boord van de 'Gertrud Rask', een houten 800 tons schip met stoom- en zeilvermogen.

De Nederlandse en Engelse onderzoekers installeerden hun basis in Angmagssalik, een Deense nederzetting aan de Oostkust. Het was de bedoeling dat men hier gedurende ca. een jaar onderzoek verrichtte en aan het einde van de zomer 1933 weer terug zou reizen met een Deens gouvernementsschip als de 'Gertrud Rask'. Frans Kooijmans (Kooy voor vrienden) is al van ongeveer 1927 bevriend met Niko Tinbergen. Ze hebben elkaar leren kennen bij de 'Club van Haagsche Trekwaarnemers', een groep jeugdige enthousiaste natuur- en vogelwaarnemers rond de middelbare school leraar wiskunde, G.J. Tijmstra.

Op 19 oktober en op 20 november 1932 ontvangt Frans betrekkelijk kort achter elkaar twee brieven van Niko uit Groenland. Niko beschrijft uitgebreid en heel enthousiast de ervaringen op Groenland. In de eerste brief, gedateerd 30 augustus 1932, geeft Niko in overweging het idee om in de zomer van 1933 vanuit Kopenhagen met een Deens gouvernementsschip heen en terug mee te varen naar Groenland en dan zelf ook zoveel mogelijk te zien, maar vooral ook foto's te maken en film op te nemen.

In de tweede brief, gedateerd 6 oktober 1932, staat o.a.: Hoe langer we hier rondtrekken, hoe vaker we tegen elkaar zeggen: 'Hier moest Kooy eens bij zijn, wat zou hij zijn hart ophalen'. Frans heeft hier wel zin in, maar voorziet ook wel problemen. Na er nog enkele dagen over nagedacht te hebben spreekt hij Jan P. Strijbos (Jan P voor vrienden) aan over het idee om samen het volgend jaar Niko en Lies op Groenland te gaan halen. Ze spreken af inderdaad te onderzoeken of het een haalbaar idee is en in het bijzonder of ze kans maken van de Deense overheid toestemming te krijgen in Groenland aan land te gaan maar ook, niet minder belangrijk, of de kosten te dragen zijn.

Half december 1932 gaat Jan P naar professor dr. Eduard D. van Oort van het Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie te Leiden en krijgt de toezegging voor diens steun bij het verzoek aan de Deense overheid. Daartegenover belooft Jan P de nodige skeletten van cetacea¹, zoals robben, zeehonden walrussen ed. te zullen verzamelen en mee te brengen t.b.v. het museum. Daarna stelt Jan P aan Frans voor om tijdens de reis een artikelenserie te schrijven voor een viertal kranten, als de Nederlandse Telegraaf, een Noorse krant, een Deens blad en de Engelse Daily Telegraph. Volgens professor van Oort zal het Amerikaanse maandblad Geographical Magazine zeker ook geïnteresseerd zijn, vooral in de eventuele foto's.

In januari 1933 schrijft Jan P een brief met verzoek om informatie naar kapitein Watson van de Lord Talbot, een Schotse visserstrawler, die vaak vanuit Aberdeen naar de wateren nabij Oost Groenland schijnt te varen om te vissen. Met de hulp van professor van Oort worden langs de officiële weg inreisvergunningen voor Frans en Jan P aangevraagd. (?????) Intussen dacht Jan P ook na over een plan 'B', nl. een reis met een groep van ca. 10 geïnteresseerden te maken naar Spitsbergen en Bereneiland met een te charteren trawler. Jan P bijt zich steeds meer vast in zijn plan 'B' vooral ook omdat hij er van overtuigd is dat een reis naar Groenland aanzienlijk duurder is dan naar Spitsbergen. Echter eind maart wordt het duidelijk, uit ingewonnen informatie, dat het niet veilig is met de beoogde trawler te gaan varen in een gebied met veel ijsgang en dus vervalt dit plan 'B'.

Kort daarop komt er ook bericht van de Lord Talbot dat er niet meer op Groenland wordt gevaren, ook i.v.m. de ijstoestand. Frans wil het plan, om naar Groenland te gaan in de zomermaanden, doorzetten. Half mei schrijft hij een brief aan de heer Dugaard Jensen, directeur van de rederij Grønlands Stryrelse te Kopenhagen

¹ Zeezoogdieren

met o.a. de vraag: 'Zijn er mogelijkheden voor twee man met een schip van uw maatschappij naar Angmagssalik op Oost-Groenland mee te reizen in juni heen en in augustus terug?'

- Binnen twee weken is er antwoord van Grønlands Stryrelse uit Denemarken:
- Er is plaats aan boord van de 'Gertrud Rask', die op ca. 2 augustus as. afvaart van Kopenhagen naar Scoresby Sund en Angmagssalik.
- De inreisvergunning voor Groenland zal gegeven worden, als daartoe een verzoek langs diplomatieke weg bij het Deense ministerie van buitenlandse zaken is ontvangen.
- De betreffende reizigers moeten een medische keuring in Kopenhagen ondergaan.

Ongeveer terzelfder tijd ontvangt Frans eindelijk de reeds lang daarvoor aangevraagde officiële inreisvergunning voor Jan P en hemzelf. Jan P. heeft echter kort daarvoor besloten definitief af te zien om naar Groenland te reizen. Begin juni vertrekt hij voor 4 weken met George Junge naar de Shetlandeilanden. Frans vraagt dan Jan Joost ter Pelkwijk (Pelk voor vrienden) mee te gaan naar Groenland in de plaats van Jan P. Pelk is heel enthousiast voor het idee. Immers, hij is juist voor zijn eindexamen H.B.S. geslaagd en hij is van plan biologie te gaan studeren in Leiden. Hij is een goede vriend van Luuk Tinbergen, de jongere broer van Niko. Hij is ook bij Niko bekend. De inreisvergunning moet in korte tijd op de naam van Pelk worden overgezet; dat geeft wel een aantal verwickelingen. Maar uiteindelijk kan toch eind juli 1933 aan de reis worden begonnen. Van deze reis hebben beiden een dagboek bijgehouden.

Het dagboek van Joost werd in januari 1988 door zijn zuster mw. A.J. Gorter-ter Pelkwijk op schrift gesteld en onder familie en vrienden verspreid. Het dagboek van Frans is door mij uitgetypt en is te lezen in de hierna volgende hoofdstukken.

Heenreis naar Kopenhagen

Zondag 30 juli 1933

Ca. 16.00 uur vertrekken we van station Staatsspoor te Den Haag per trein naar Nieuweschans. Aankomst daar ca. 21.00 uur. We fietsen Duitsland in. De kilometerteller staat op 3225 km. Bij Bunde slaan we de verkeerde weg in, richting Emden. Dicht bij de Dollard kamperen we. 's Avonds prachtig helder weer met maan. Wind ongeveer W/NW. We zien de eerste grauwe gorzen bij de Duitse grens.

Maandag 31 juli 1933

Ca. 8.00 uur vertrekken we richting Leer. Ca. 7 km noordelijk van Leer gaan we over de Ems. Aankomst Leer 10.30 uur. We gaan verder via Apen en Westerstede naar Oldenburg. Het landschap is heuvelachtig, zeer afwisselend, veen-, dennenbos en korenvelden. De wegen vallen over het algemeen mee. De begroeiing langs de wegen is heel mooi: vooral veel berken, afgewisseld door eiken, lariksen, lijsterbessen en enkele acacia's. Voor wat betreft vogels: we zien enkele ortolanen, veel geelgorzen, minder grauwe. Overal veel zwaluwen; vooral huiszwaluwen en oeverzwaluwen.

Van Oldenburg naar Bremen: het landschap is haast eender als voor Oldenburg, alleen meer heuvels en korenvelden.

De wind hebben wij geregeld mee. Tegen de avond, ca. 20.00 uur, even voor Bremen, blijven we kamperen. 's Avonds veel regenbuien en stevige bijna stormachtige wind steekt op. Hebben al ca. 150 km afgelegd.

Dinsdag 1 augustus 1933

Er valt veel regen. 's Morgens ca. 11.00 uur verlaten we de kampeerplaats. Even bekijken we in Bremen het marktplein, daarna gaan we verder langs de Weser in de richting van Harburg. Vanaf de brug over de Weser prachtige doorkijkjes langs de oevers. Veel oude pakhuizen. We fietsen naar Rotenburg en verder richting Harburg. Bremen - Rotenburg tamelijk vlak. Overigens veel korenvelden en naaldhoutbossen. Verder is het gedeelte naar Harburg weer heuvelachtiger. Soms is de weg zo steil dat we de top maar nauwelijks halen. Vooral dichtbij Harburg een prachtig landschap. Hoge heuvels met korenvelden waartussen heidevelden en dennenbossen. Om de straatweg niet al te steile hellingen te geven is de weg in verschillende dalen zo opgehoogd dat zij zowat gelijk ligt met de halve kruinhoogte van de in het dal staande bomen, zoals sparren en dennen. De toppen en heuvels zijn soms uitgegraven voor de aanleg van de weg. Langs de wegen bevindt zich nog steeds beplanting van berken, eiken, lijsterbessen, soms esdoorns en appelbomen, vooral dicht bij Rotenburg.

Even voorbij Bremen horen we een zingende spotvogel die een bosrietzanger nafluit. Op dezelfde plaats zit aan de weg bij een bewoner in een voortuintje een ooievaar met jongen op een afgezaagde boom. Geelgorzen zijn overal, soms witte kwikstaart, veel mezen en wat vinken. Bij Harburg kamperen we in een dennenbos, vlak bij de straatweg.

Woensdag 2 augustus 1933

's Morgens ca. 9.30 uur vertrekken we van de kampeerplaats naar Lübeck. Eerst gaan we door Harburg en Hamburg - Wandsbek. Bij elkaar een uitgestrekt gebied. Onder de rook van Harburg zien we nog een ooievaar, die daar kennelijk een nest heeft. De wind waait nog steeds uit het NW, doch is iets minder hard. In Hamburg begint het eerste regenbuitje. Het terrein tussen Hamburg en Lübeck is ongeveer hetzelfde als voor Hamburg met het verschil dat de heuvels over het algemeen steiler zijn en elkaar spoediger opvolgen. De beplanting langs de wegen is hier meestal esdoorns met enkele berken en soms beuken. Het uitzicht is hier nog mooier dan hiervoor. In de middag komen we ca. 16.00 uur in Lübeck aan; een mooi oud stadje met prachtige oude huizen en kerken. Vooral de koperen kerkdaken vallen hier, evenals in Bremen, op. Ca. 18.00 uur vertrekken we met de 'Hallerd' naar Kopenhagen. Het is een kalme tocht. De aankomst is donderdagmorgen ca. 9.00 uur.

De boot is niet overvol met passagiers. Er vaart ook een groep van ongeveer een 30-tal Israëlitische jongens en meisjes mee. Het totaal aantal passagiers is ca. 50. Ook nu blijkt, dat de oude Baedeker van 1929 nog goed is, wat betreft de aankondiging dat we het eiland Møn bij zonsopgang zouden passeren. Tussen Lübeck en Travemünde zien we eenmaal een zwarte ruiter, enige oeverlopers en witgatjes. Boven zee, ver voorbij Møn, vliegen twee zilverplevieren in ZW richting, al roepend, langs. We ontvangen telegrafisch bericht dat het vertrek van de 'Gertrud Rask', ons stoom/zeilschip dat ons van Kopenhagen naar Groenland moet brengen, is uitgesteld tot tenminste 15 augustus a.s.

Rondje Denemarken

Donderdag 3 augustus 1933

Na aankomst in de haven van Kopenhagen gaan we even bij de douane langs; hier geen last. Daarna gaan we kijken naar de 'Gertrud Rask'. Deze kunnen we echter niet vinden. Ca. 10.30 uur naar het Nederlands gezantschap. Eerst maken we kennis met de heer Witmans (de kanselier) daarna met de heer baron van Pallandt en ten laatste met de Nederlandse gezant baron van Rappard. We ontvangen van het Nederlands gezantschap de meest mogelijke hulp. De gezant nodigt ons uit a.s. maandag aan het déjeuner in l'Hotel d'Angleterre.

Na het gezantschap gaan we naar Skiott voor onze bagage. Ook hier verloopt alles goed en snel. Daarna gaan we eerst naar de Grønlandske Handel en daarna naar Grønlands Styrelse. Deze laatste instelling is ondergebracht bij het ministerie van buitenlandse zaken. Direct na onze binnenkomst valt ons de naam op van een zeer bekende Groenlandonderzoeker en wel Lauge Koch. Het hart klopt ons een weinig in de keel. Als we een etage hoger komen vinden we op een deur de tekst: 'Kontor Grønlands Styrelse'. Hier moeten we zijn, maar we durven niet zomaar naar binnen te gaan. Gelukkig komt er uit een andere deur, terwijl wij nog staan te beraadslagen wat we moeten zeggen, een dame die we in het Duits onze wensen te kennen geven. Nu worden we in het kantoor binnengelaten en kunnen daar nog enige tijd wachten voor we de directeur te spreken krijgen. Gelukkig eigenlijk, want nu hebben we tijd weer op ons gemak te komen. De foto's aan de wand en enige kaarten van Groenland brengen ons in de goede stemming. Eindelijk is het zover dat we aan een enigszins mank lopende heer worden voorgesteld en met hem naar een andere kamer gaan. Het blijkt de 'kontor', de directeur, te zijn, die ons zeer vriendelijk verwelkomt en vraagt of we Engels spreken. In min of meer gebrekkig Engels gaat nu het gesprek, bestaande uit alle mogelijke vragen heen en weer. We vermoeden dat deze heer Groenland goed kent en op één zijner tochten iets aan zijn voet heeft gekregen, waarschijnlijk bevroren, maar durven het hem niet te vragen. Het blijkt echter een zeer joviaal iemand te zijn. Met een hand op elk onzer schouders bespreken we nog een en ander en daarna vertrekken we naar mevrouw Kjelgaard-Valeton, van het Nederlands consulaat, om te spreken over het kamperen in haar tuin te Holte, ongeveer 15 km ten noorden van Kopenhagen. De tocht Kopenhagen - Holte is ca. één uur fietsen over een zeer heuvelachtige weg. Even voorbij Kopenhagen zien we de eerste bonte kraaien. Na 16.00 uur zou ze thuis zijn. We komen echter pas om 18.00 uur, daar we een verkeerde weg ingeslagen waren. Nu nodigt zij ons uit bij haar te komen eten; die uitnodiging nemen we natuurlijk maar al te graag aan. We hoeven dan zelf niet meer te koken.

[FOTO nr 24.1.1] [FOTO nr 24.1.2]

FOTO nr 24.1.1

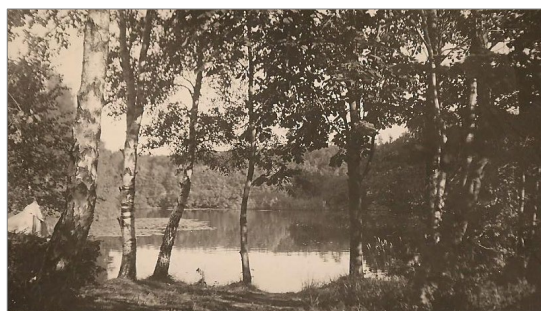

FOTO nr 24.1.2

Vrijdag 4 augustus 1933

's Middags bezoeken we de dierentuin van ca. 14.30 tot 18.00 uur. Vanaf de uitkijktoren zien we een buizerd boven de stad en verschillende bonte kraaien. Op weg naar de dierentuin fietst er iemand met ons mee die zich als een fascist ontpopt. (Dat hij dus bot ving, begreep hij waarschijnlijk niet, terwijl ik *toch* een geelbruin hemd droeg.)

Zaterdag 5 augustus 1933

Om 11.00 uur hebben wij bij Dr. Liebkind op het zoölogisch laboratorium te Kopenhagen afgesproken. Doch door getreuzel te Holte komen we een uur te laat en missen de heer Liebkind. Daarna gaan we naar het Thorvaldsenmuseum. Ons oordeel hierover is: 'maar zoo-zoo'. Wel veel mooie dingen, maar lang niet alles origineel; veel afgietsels. Na afloop doen we nog eens moeite de 'Gertrud Rask' te vinden doch weer vergeefs. We zien wel de 'Hans Egede' liggen. De 'Gertrud Rask' ligt in het marinedok horen we, dus alleen bereikbaar met toestemming van de regering. Zo'n aanvraag duurt ongeveer drie dagen. Dus hier zien we maar van af. Hierdoor vervalt ook het plan de 'Gertud Rask' te filmen in het dok. Ik koop zwarte schoenen voor het déjeuner met de gezant en dan gaan we naar Holte terug. Ca. 20.30 uur komt de heer Olssen, leraar in het natuurhistorisch museum, met vrouw en schoonzuster bij mevrouw Kjelgaard langs. Hier hebben we een gezellige avond. De heer Olssen fotografeert veel planten; en mooi. Hij laat foto's zien van enkele nesten van stormmeeuwen en van landschappen. Tot laat zitten we te bomen en na middernacht bekijken we bij de heer Olssen de tuin even in de maneschijn.

Zondag 6 augustus 1933

Het is tamelijk triestig weer; tegen de avond wordt het echter weer heel mooi. We fietsen over Hillerød (zuid langs Arresø) naar Frederiksværk. Daarna gaan we om een meer heen naar Helsingør en Maarum; door het Gribskovbos naar Nødebo, Karlebo, naar Hørsholm. Bij een bos, ten zuidwesten van Hillerød, zien we drie buizerds, die kennelijk gebroed hebben. Overigens een prachtig heuvelachtig landschap met aardige witte boerderijen. De kerkjes van de dorpen zijn bijna allen gelijk, laag torentje met aan beide zijden een trapjesgevel.

Maandag 7 augustus 1933

Ongeveer 11.00 uur vertrekken we uit Holte naar Kopenhagen. Bij Skiott betalen we de vracht. Daarna gaan we naar de Nederlandse gezant. Aankomst ca. 13.00 uur. Met de gezant per auto naar l'Hotel d'Angleterre. De gezant rijdt zelf. Naast hem zit zijn chauffeur. De heer Witmans. Pelk en ik zitten achterin. Na ca. 5 minuten komen we bij het hotel aan. Terwijl de gezant nog even in vloeiend Frans met een ons onbekende heer spreekt, gaan we naar binnen. De tafel blijkt reeds door een achttal Hollanders (onder wie we de secretaris van de gezant ontdekken), bezet te zijn. Op een enkele na ben ik de namen van de heren vergeten. De consul der Nederlanden uit Frederikshavn is ook aanwezig. Na afloop van de maaltijd raken we in gesprek met hem. Hij toont veel interesse voor onze Groenlandplannen. We vinden hem heel sympathiek, vooral omdat hij ons uitnodigt bij hem in Frederikshavn langs te komen. We krijgen zijn kaartje en beloven te komen. Aan tafel gezeten, heb ik links van me de heer Van Pallandt, twee personen verder zit de gezant. Rechts van me, aan de kop van de tafel, de heer Witmans, tegenover me Pelk, naast Pelk W. Karsten (zoon van de burgemeester van Terborg). Geheel links aan de andere kop van de tafel de Nederlandse consul, de heer Cloos, daarnaast neemt later de heer Rab, directeur van de Deense vestiging van de Koninklijke handelsmaatschappij te Kopenhagen, plaats.

De gezant dringt er bij de heer Witmans nog eens extra op aan dat wij genoeg te eten krijgen. Iets waarover we zeker niet te klagen hebben. Allereerst kunnen we kiezen wat te drinken. Onze keus valt op Victoriawater. Daarna is de vraag wat verder te gebruiken. Ik laat deze keus graag over aan de heer Witmans. We krijgen pommes frites met rosbief en mayonaisesaus en enkele kleinigheden, die mij tot nu toe onbekend waren. Het smaakt ons overheerlijk. Na dit gerecht krijgen we nog smøregar, een beroemd Deens gebak. Hierbij krijgen we koffie. Na afloop met de heren nog geruime tijd zitten praten tot ongeveer 15.00 uur.

Dan gaan Pelk en ik met de heer Witmans naar het gezantschap, maar maken onderweg een grote omweg langs de haven, nog steeds hopen de 'Gertrud Rask' te ontdekken, doch nog steeds te vergeefs. De heer Witmans deelt mee dat de vergunning om patronen te kopen aangevraagd is en elk ogenblik ontvangen kan worden en ook dat we overtollige bagage bij het gezantschap, tijdens onze tocht naar Groenland, kunnen achterlaten. We gaan nu nog even naar Grønlands Styrelse en ontvangen een verklaring, die door een dokter

ingevuld moet worden omtrent onze gezondheid op de voorlaatste dag voor afvaart, dus de 18^e. Wat betreft de proviand moeten we 18 augustus maar eens met de kapitein van de 'Gertrud Rask' praten. Bij Grønlands Styrelse lachen ze er een beetje om, daar we toch vogels schieten, dus voedsel genoeg zullen hebben.

Dinsdag 8 augustus 1933

Om de dagen die ons nog resten tot het vertrek met de 'Gertrud Rask' goed te gebruiken besluiten we om een fietstocht te maken naar de Noordzeekust. We willen zo veel mogelijk van het Deense landschap met haar flora en fauna zien.

We beginnen de fietstocht in Holte, gaan over Kopenhagen naar Roskilde, Ringsted en Sorø. Een afstand van ca. 90 km. We vertrekken ca. 10.00 uur. Het is een zeer zware tocht. Aldoor tegen een sterke stormachtige Noordwesten wind opboksen en door zeer heuvelachtig terrein. Echter, het landschap is heel mooi, wat dus weer veel vergoedt. Bij vertrek uit Holte enige regen. Na Kopenhagen wordt het droog en komt de zon door. In Roskilde komen we ca. 15.00 uur aan, daarna door naar Ringsted, aankomst ca. 18.00 uur. Verder door gefietst tot voorbij Sorø, waar we ongeveer 20.00 uur aankomen en kamperen in een prachtig beukenbos.

Woensdag 9 augustus 1933

Ongeveer 9.00 uur vertrekken we, om ongeveer 12.00 uur komen we te Korsør aan. Het landschap is prachtig. Wat vooral opvalt zijn de kerkjes van de diverse kleine dorpjes die we passeren. Even voor Korsør worden we door twee ambtenaren aangehouden, die naar onze passen vragen. Als ze bemerken dat we Hollanders zijn is alles weer in orde en wensen ze ons een goede reis. Bij aankomst te Korsør blijkt dat we tot 14.00 uur moeten wachten op de boot, die ons naar Nyborg moet brengen. Deze tijd benutten we met het schrijven van enkele brieven en ons dagboek bij te werken. De boottocht is wel aardig, duurt ongeveer anderhalf uur. We worden de gehele reis door stormmeeuwen gevolgd. Aan boord is ook één Hollandse auto. We volgen nu de nogal druk door auto's bereden weg richting Odense. We willen daarom opschieten en zetten dan ook alle zeilen bij. Het valt echter niet mee tegen een NW storm in te rijden. Onderweg zien we verschillende aangereden vogels liggen, meest zwaluwen. Eén is er nog geheel gaaf, die neem ik mee om te prepareren. Verder liggen er veel mussen. Om 18.00 uur komen we in het oude stadje Odense. We ontdekken er een tram. Waarschijnlijk de enige die er is en we vinden hem er maar vreemd uitzien. Het lijkt wel of de weg door Odense bewust zo is aangelegd, dat de reiziger speciaal langs een aantal interessante bezienswaardigheden wordt geleid. Vanaf Odense gaan we verder in westelijke richting, naar het dorpje Vissenbjerg, dat op de aanzienlijke hoogte van ca. 129 m+, ligt. Hier is het uitzicht schitterend. Even door het dorp krijgen we een zeer steile helling. We rijden nu door totdat we bij een bos komen, geschikt om te kamperen. De fietsen worden met bagage en al een heuvel, begroeid met struiken, opgetrokken en gesjord en dan staan we weer in een prachtig beukenbos.

Donderdag 10 augustus 1933

De gehele nacht heeft het nog hard gewaaaid. Overigens is het prachtig weer. Een ree komt tot vlak bij onze tent, het is een jong exemplaar en rent, na ons ontdekt te hebben, in grote sprongen het dal en verder het bos in. Van de beste van de twee zwaluwen, welke we gisteren vonden, prepareer ik er één. Om ongeveer 10.00 uur vertrekken we hier. Pelk vindt in het bos nog enige peren welke van een wilde perenboom zijn afgevallen. Ze smaken ons best. Het landschap hier bij Vissenbjerg is schitterend met mooie vergezichten. Over het algemeen vind ik het landschap van Fyn mooier dan van Sjaelland. De heuvels zijn hoger en daardoor zijn er mooie vergezichten. Ook zijn er kleine overzichtelijke meertjes. Veel meer bebossing, zij het ook in kleine complexen. De boerderijen liggen op alle mogelijke hoogten en zijn wit gekalkt en hebben meestal rieten daken. De kerkjes zijn meest van hetzelfde type. Ook zij zijn alle witgekalkt en dikwijls omgeven door bomen. Dit alles geeft het landschap een veel schilderachtiger aanzien. De wegen zijn kilometerslang kaarsrecht waardoor je de heuvels achter elkaar ziet en zodoende lijkt het of ze met de wolken samenvloeien, ook al door hun kleur.

Ongeveer 14.00 uur komen we te Middelfart aan. Een leuk oud stadje met schilderachtige buurtjes. Met een klein bootje worden we naar Jylland (Jutland) overgezet. Kosten: 1 kroon. Het duurt ongeveer 10 minuten en we

hebben vanuit het vaartuig een prachtig gezicht op de grote in aanleg zijnde brug die moet dienen als spoor- en autobrug. De hoogte er van schatten we ca. 25 meter boven water.

Hoewel ik Fyn als landschap mooier vind dan Sjaelland, is het toch te betreuren dat op eerstgenoemd eiland de door ons zo geliefde 'woeste gronden' geheel ontbreken. Alles is bij wijze van spreken in cultuur gebracht. Na aankomst te Jutland leidt onze route eerst naar Fredericia. De weg klimt al direct, hoewel tot op geringe hoogten. Even voor Fredericia verfrissen we ons in het water van de Kleine Belt. Fredericia bereiken we na een half uur. De weg is vrij slecht. Hij is nl. niet voorzien van asfalt. In Fredericia doen we inkopen en gaan we naar het postkantoor, waar een brief van Jan P. Strijbos voor ons ligt. Ca. 18.00 uur verlaten we het oude stadje Fredericia. Vroeger is dit een vestingstadje geweest. De wallen liggen er nog omheen en als we door de poort naar 'buiten' fietsen zien we dat de wallen nog bezet zijn door soldaten.

Het schiereiland Jutland lijkt ons niet zo gecultiveerd als de twee voorgaande eilanden. Het terrein is eerst niet zo erg heuvelachtig, maar dichtbij Vejle merken we pas hoe hoog we zijn. Een steile helling voert ons in enige bochten naar het oude stadje Vejle. Nooit eerder hadden we van het bestaan van dit stadje gehoord. Nu zien we o.a. aan de oude geveltjes dat het stadje zelfs vrij oud is. We gaan door Vejle verder in de richting van Jelling. De weg stijgt weer heel erg en dat duurt zeer lang. Pelk houdt het niet vol. Als we eindelijk boven zijn hebben we achter ons een prachtig uitzicht over Vejle. Van hieruit gezien echt een schitterend stadje. De huizen liggen nog zeer verspreid tegen de helling op. De weg loopt over zo'n steile helling dat we boven op de daken van de huizen kijken die niet meer dan enige meters, horizontaal gemeten, van de weg af liggen. Het hoogste punt van deze berg is 113 meter.

We zoeken een kampeerterrein en komen tenslotte terecht langs een korenveld. Voor de verandering blijven we hier vrij dicht aan de weg zitten.

Vrijdag 11 augustus 1933

's Nachts is er een bijna geheel heldere hemel met sterren. De wind gaat wel enigszins liggen maar steekt tegen de morgen weer op en komt nu stevig uit NW richting. Ca. 9.30 uur breken we op en komen spoedig in Jelling aan waar we onze tocht vervolgen naar Brande. Aankomst te Brande ca. 12.30 uur. Terwijl we over een hoogvlakte fietsen van ca. 100 m+ blijft de weg tamelijk vlak. Slechts enkele hellingen komen we tegen. Het landschap is weer geheel karakteristiek. Veel minder gecultiveerd dan de voorgaande eilanden en hier en daar nog grote brokken heidevelden en sparrenbos, die kennelijk wel gedoemd zijn te verdwijnen gezien de nieuwe boerderijen die verrijzen. De mooie oude boerderijen zoals we voorheen en vooral op Fyn zoveel zagen worden veel schaarser en maken plaats voor nieuwe die een veel minder esthetisch aanzicht hebben, vooral door hun gladde leien - of pannendaken en de gevels meestal van rode baksteen. Hiervoor waren de muren vaak mooi witgekalkt en hadden de boerderijen een rieten kap. Over het algemeen is er hier meer op het praktische gelet. Onze weg voert nu via Brande naar Arnborg en vandaar over een mooie heide tussen dennen en sparren naar Videbeak. Hier komen we weer op de hoofdweg Herning-Ringkøbing. We denken een mooie weg te vinden maar dat valt tegen. Het is niet meer dan een steenslagweg en soms haast niet te berijden door het vele grind. We passeren zeer veel heide- en dennenlandschap. De weg blijft gelukkig nog steeds op dezelfde hoogte. Af en toe zien we ook kleine beekjes. Tegen 20.00 uur komen we te Ringkøbing aan. Hier staat het standbeeld van Ericksen die bijna 30 jaar geleden in Groenland omkwam in de Danmarkfjord. Wat verderop in het stadje zie ik plotseling iemand, die ik herken als de Deense visser, die ik ongeveer een jaar geleden te Hoek van Holland ontmoette aan boord van de boot van Van Dam.

We fietsen nu door in de richting van Søndervig en komen langs de Ringkøbing-fjord tijdens een prachtige zonsondergang. In Søndervig ontdek ik dat mijn primus bijna is leeggelopen. Mijn tenttas zit vol petroleum. Eindelijk zijn we in de duinen en we besluiten te blijven. Al is het al zeer donker geworden, we zien toch nog goed de silhouetten en we zijn blij weer op zandgrond en duinen te kunnen kamperen. Vandaag hebben we een eierfuif. Elk vier eieren en macaroni.

Zaterdag 12 augustus 1933

We staan vrij laat op; ongeveer 8.30 uur. De lucht is tamelijk zwaar bewolkt, later wordt het beter en komt de zon door. Alleen waait het nog erg hard uit NW-richting. Het is een genot om weer eens in de duinen te zijn en we voelen ons als op Terschelling. De duinen zijn zeer kalkarm, dat blijkt wel uit de heidevegetatie. Het strand heeft in plaats van schelpen rolsteen ter grootte van kiezel tot grote brokken als kokosnoten. 's Morgens in Söndervig doen we boodschappen. Ik koop drie ansichtkaarten voor: *Willem* Pols, Jan P. Strijbos en Dick van Sijn & Wim van Dobben. Ca. 14.00 uur koken we macaroni met eieren. Daarna maken we een wandeling langs het strand waar ik foto's maak van de duinen en het strand met kiezels, golfbreker en Pelk aan het tekenen. [FOTO nr 24.2.1]

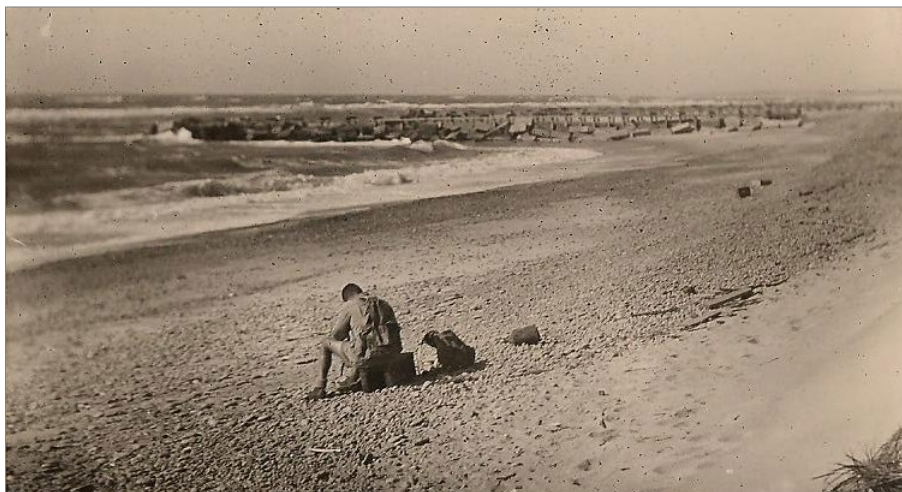

FOTO nr 24.2.1

Door de duinen lopen we naar het gebied binnen de duinrand. In een boerderij vragen we om water. In de stal ligt dood een ♂ grauwe kiekendief, die in die buurt geschoten is. Pelk neemt de kop mee. Deze boerderij is als pension ingericht, iets wat vrij veel langs deze kust voorkomt. Zodoende kunnen we in het Duits met één van de mannelijke gasten praten. Ze blijken hier zeer geschikt. In de richting van de tent lopend bemerken we een jonge 'vliegvlugge' koekoek op de telefoondraad. We verjagen hem en trachten een kwartier later hem te pakken te krijgen. Tenslotte verdwijnt hij in de duinen en we zien hem pas terug als we onze spullen weer bij elkaar gezocht hebben en reeds weer een eind op pad zijn. Voor de tweede keer lopen we hem weer na maar geven het tenslotte toch op als het een graspieperkoekoek blijkt te zijn.

Bij de dichtst bij onze tent zijnde boerderij vragen we om water en tevens of ze ons aan eieren en aardappelen kunnen helpen. Aardappelen begrijpt de jonge boer vrij gauw, maar 'eggs' (eieren) niet. Eerst als Pelk een haan nakraait lachen man en vrouw en begrijpen het. We vragen zes eieren. Als we vragen hoeveel het kost wordt ons duidelijk gemaakt dat dit niet hoeft en we krijgen het cadeau. Zoiets hebben we maar zelden meegemaakt bij ons in Holland. Hier echter schijnt het anders, gisteren petroleum en nu dit weer. Een prachtig land voor kampeerdere, die willen parasiteren. 's Avonds eten we aardappelen met boter en eieren. We leven als prinses. Na het eten lezen we nog wat in onze Deense boeken over Groenland. Voor we de tent opgezet hadden nog iets aardigs. Een roepende overvliegende tureluur fluit ik na. De vogel reageert er op en komt terug. Steeds fluit ik nog door. Enkele malen wil hij nu vlak bij me neer strijken en ten laatste bezint hij zich toch en vliegt achter de duinen weg. Komt nog twee keer terug op dezelfde manier doch strijkt niet bij me neer.

Zondag 13 augustus 1933

's Morgens vroeg is het mooi weer. Ik word door de zon gewekt. Het blijkt pas half zes te zijn en ik vind het nog te vroeg om op te staan. Om 8.00 uur word ik weer wakker. De zon is weg, de lucht is tamelijk zwaar bewolkt. Ik

blijf lezen over Groenland. Pelk wordt intussen ook wakker. Samen trachten we wat Deens te leren. En staan zodoende laat op. Het is ongeveer tegen tien uur. Pelk gaat naar zee om te zwemmen. Ik ruim de rommel wat op, ga me eens terdege wassen en scheren. Beide zaken zijn hard nodig. We lezen weer en klooiën tot ongeveer 14.00 uur. Daarna pakken we alles op en gaan ongeveer tegen 15.00 uur op de fiets in noordelijke richting. Water hebben we zeker nodig. Bij de dichtst bij zijnde boerderij durven we niet weer aan te kloppen daar ze ons gisteren alles cadeau gaven. Toevalligerwijze komen we bij dezelfde boerderij waar we gisteren de veldflessen vulden en besluiten hier om water te vragen. Pelk gaat naar de boer voor water en vraagt tevens of we wat boter en eieren kunnen kopen. Dit kan wel, maar als hij wil betalen is het weer net eender als bij de vorige boerderij. Ook hier willen ze geen geld hebben. Doordat we wat lang blijven aandringen mogen we 30 öre geven. Wat zeer weinig is voor boter en vier eieren. Als we weer op de fiets zitten worden we teruggeroepen en vraagt de vrouw des huizes of we niet even willen blijven: de koffie is juist klaar. We aarzelen wel even maar slaan het toch niet af. Nu moeten we mee naar buiten, de duinen in, en vlak bij zee zitten twee pensiongasten, de heer en mevr. Jörgensen. We moeten plaatsnemen en zitten in een cirkel met z'n zessen. Boer en boerin en de heer en mevrouw Jörgensen en wij. De kopjes koffie, cakes, koekjes en rabarber met room worden in het midden gezet. We doen ons aan alles tegoed. Onze kopjes zijn nog niet leeg of ze worden weer gevuld. Zo gaat het ook met de cakes. Ik verwerk drie cakes, die er mogen zijn wat grootte en gewicht aangaat en enige koekjes plus ook een bordje rabarber met room. Het gesprek komt nu ook wat los.

De heer Jörgensen spreekt alleen Duits de anderen alleen Deens. Toch verstaan we de laatsten vrij goed. We kunnen alleen niet in deze taal terugspreeken. Ze zien ons voor Duitsers aan en kijken vreemd op als we vertellen Hollanders te zijn. Nog verbaasder kijken ze als ze, na hun vraag wat we verder gaan doen (waarheen fietsen jullie), van ons horen dat we naar Groenland gaan. Nee, dat kan niet, zeggen ze hoofdschuddend. Uiteindelijk hebben we ze overtuigd. Daarna vragen ze ons hoe we eigenlijk heten, nadat mevrouw Jörgensen van ons vijf foto's heeft gemaakt. Dit bezorgt ons veel vermaak. Onze namen kunnen ze haast niet uitspreken. Ik schrijf ze nog eens zeer duidelijk in drukletters en nu gaat het wat beter. Toch vinden ze het zeer moeilijk. Evenals het adres van Pelk wat ik er onder in drukletters schrijf. Eindelijk nemen we afscheid van ze, maar komen nog even terug om ook hun namen en adressen te vragen. De boer was intussen naar de boerderij gelopen. Als we hier langs komen moeten we nog even binnen komen. Twee stoelen worden aangeboden. Ik begrijp er eerst niets van. Maar krijg een boek voor me waar we onze naam in moeten zetten. Als we dit gedaan hebben en kunnen vertrekken gaat de boer nog even naar de kast en komt met twee rolletjes chocolade aandragen. Het is werkelijk ongelooflijk, dergelijke gastvrijheden.

Eindelijk zitten we dan op de fiets. Plotseling zien we enige kiekendieven. Eén mannetje en twee vrouwtjes waarvan er één best een buizerd zou kunnen zijn, vliegen boven een plas ten noorden van Stadil Fjord. Na nog wat geprutst te hebben met Pelk's bagagedrager fietsen we nu via Husby, Sr Nissum naar de smalle landstrook tussen de Noordzee en Nissum Fjord. Daar blijven we kamperen aan de voet van het binnenduin. Een terrein wat veel lijkt op het Arendsduin bij ons. Maar oneindig veel langer. Slaperdijk, moerassig terrein, duinen. Al direct zien we een groenpootruiter en enige kieften.

In Sr Nissum beleeft Pelk nog iets aardigs. De winkels zijn gesloten. Pelk gaat echter aan de achterzijde kloppen en krijgt gehoor. Boter, brood en suiker kunnen we krijgen (in dit geval kopen). Als hij binnenkomt ziet hij de familie aan tafel zitten eten. Brood met gebraden wulp waarschijnlijk en daaroverheen jam. Buiten gekomen vertelt hij me dit.

Bij de boerderijen en langs de telefoondraden veel boerenzwaluwen, enkele huis- en oeverzwaluwen. We zien een grote stern overvliegen en boven een meertje een visarend. Verder in de bosjes zijn graspiepers en wat grauwe gorzen. Bij Nissum zien we twee geheel witte koeien. De schapen hebben hier alle lange staarten die reiken tot vlak bij de grond. Boven de duinen bij het strand *vliegt één torenvalk over*.

's Middags hebben we prachtig weer met weinig wind en een schitterende zonsondergang. Ca. 22.00 uur komt de maan op.

Maandag 14 augustus 1933

We staan om ca. half acht op. Het is prachtig weer, enigszins bewolkt maar het klaart langzamerhand op. In de plasjes vlak bij onze tent zitten enkele stormmeeuwen en kokmeeuwen. Eén witgat vliegt langs. De groenpootruiter zit er nog. Eén bonte strandloper vliegt in ZW richting roepend langs. Af en toe komen grote sterns en langstreckende wulpen over. Het wordt tamelijk warm. We vertrekken ca. half tien. Noordelijker op het strand zien we één paar bontbekplevieren. Dichtbij Toesminne aan de Nissum Fjord is slik en zijn er dus ook vogels. We zien een troep (gemengd) bontbekplevieren, bonte strandlopers, kanoeten en steenlopers. Het slik schijnt tevens als jachtterrein dienst te doen. We zien nl. op vele plaatsen heuveltjes. Als we dichterbij komen zien we dat ze uitgehold zijn en dat er vele gebruikte patroonhulzen rondom liggen. De jagers schijnen ook nogal kieskeurig te zijn. We vinden vlak bij één van deze 'forten' een verse rosse grutto welke we meenemen om te prepareren en het boutje op te eten. Nog een tweede rosse grutto vinden we en één tureluur. Beide zijn al aan het rotten. Liggen waarschijnlijk al enige dagen. Verder vinden we ook nog een vraatrest van een bonte strandloper. Eén bruine kiekendief vliegt over. Wat verderop staan vijf mantelmeeuwen. De heidevegetatie is hier geheel weg. Wel is er veel engels gras en zandzegge en ook wat duindoorns. De bodem bevat hier kennelijk meer zout. Noordelijker bij een slikuitmonding van Nissum Fjord zitten veel bontbekplevieren, enige bonte strandlopers en kleine strandlopers (*Calidris miniuta*). Een reiger strijkt neer in het moeras erachter. Langs een zeer slecht pad fietsen we nu naar Kisby en Nörby, daarna verder via Dybe, Bonnet naar Lemvig, waar we tegen 15.00 uur aankomen. Vanuit Lemvig een prachtig uitzicht over de Nissum Bredning. Even voor Lemvig staat één ooievaar op een telefoonpaal en even verder ook drie eksters. Langs de duinen zagen we geregeld tapuiten en soms grauwe gorzen. De laatste vooral langs de korenvelden in de omgeving van Dybe en Ramme.

De duinen bij Nissum Fjord (Norrå) zijn zeer smal. Niet meer dan één rij, daar achter ligt het kiezelstrand. Duindoorns zijn hier veel talrijker, ook zeeasters staan langs de binnenduinenkant en veel engelsgras. Vanuit Lemvig gaan we weer tegen een steile helling op in de richting van Struer. Op verschillende plaatsen hebben we prachtige uitzichten over de Nissum Bredning en over het binnenland dat hoofdzakelijk uit korenvelden bestaat. Bij Nr. Nissum eten we ons brood op terwijl we op een vrij hoge heuvel ongeveer 80 m+, vlak bij de kerk zitten.

In deze NW hoek van Jutland is alles weer erg gecultiveerd. De weg naar Stuer loopt soms vlak langs de fjord waar vrij veel sterns, kokmeeuwen en stormmeeuwen zijn. Deze sterns zijn meest *Sterna sandvicensis* (=grote stern) met jongen. We zijn nu op de terugweg naar Kopenhagen en willen in elk geval dinsdag 15 augustus Århus bereiken om vandaar met een boot ineens naar Kopenhagen te varen of anders, afhankelijk van de prijs, naar Kalundborg. De wind, die vanmorgen ongeveer ZW was, is thans omgedraaid en komt nu zelfs uit NO richting. We zijn bijna in Stuer. Pelk zal daar een meubelmaker zoeken van wie we zaagsel willen vragen voor het vullen van de rosse grutto. Ongeveer 18.00 uur komen we te Stuer aan. Onze eerste bezigheid is een meubelmaker of timmerman te zoeken van wie we zaagsel kunnen krijgen. Toevallig zien we een bord met 'möbles' erop. De zaak is echter gesloten. Achter in een tamelijk klein hokje schijnt de werkplaats te zijn. We zien wel zaagsel liggen maar geen mens is aanwezig. Pelk tracht iemand te vinden. Door een deur die open staat gaat hij binnen en verder een trap op. Hier komt hij (zo vertelt hij later) bij een soort modiste terecht. Het valt niet mee haar aan het verstand te brengen wat we feitelijk willen hebben. Eindelijk komt ze zelf mee naar beneden en kunnen we het door het venster van de werkplaats aanwijzen. Nu denkt ze dat we hout nodig hebben en daarna een zaag. Eindelijk wordt het haar duidelijk, maar zij kan de deur niet openen. De werkplaats behoort een ander toe. Haar dochtertje gaat mee met Pelk naar de eigenaar. Na een kwartier komt Pelk met zaagsel terug. Intussen vertel ik de modiste wat we doen, vanwaar we komen en waar we naar toe gaan. Ze blijkt zeer hulpvaardig, vraagt of we thee willen drinken of iets anders nodig hebben en of we misschien een slaapgelegenheid willen hebben.

We gaan nu in oostelijke richting langs de Venöbugt om een geschikte kampeerplaats te vinden. Thans is het halfzeven. We hebben vandaag de eerste echte warme dag gehad.

Eindelijk komen we ongeveer 20.00 uur bij de plaats die geschikt lijkt om te blijven. Het is langs de oever van de Venöbugt achter een boerderij. Terwijl Pelk water en spiritus haalt (twee eieren krijgt hij cadeau) en de tent opzet, vul ik de rosse grutto. We eten hem niet op. We hebben geen kaars (verloren?) en het is al vrij laat geworden. Een prachtige zonsondergang. De wind is 's avonds NO, 's nachts draait hij naar het ZO.

Dinsdag 15 augustus 1933

Halfacht sta ik op om aan de rosse grutto verder te werken. Het geslacht van dit exemplaar is niet te bepalen. Nog wat macaroni, die ik gisteren bewaard heb, eet ik nu op en vind ze lekkerder dan warm. De wind staat thans pal in de tent, deze staat geheel bol. Ongeveer 10.00 uur vertrekken we naar Vinderub, verder over Sevel naar de grote weg Holstebro - Viborg. Deze grote weg is echter al even slecht als de voorgaande kleine wegen. Eerst voorbij de Skave wordt de weg weer normaal met 'waaierbestrating'. Tot nog toe hebben we aan het landschap niet veel gehad. In de eerste plaats door de straffe tegenwind. In de tweede plaats door de slechte weg waar we geregeld op moeten letten om niet over het grind te slippen of van de weg te glijden de greppel in. Soms rijd ik over de berm er naast die in vele opzichten beter is. Verder komen we door Daugbjerg, Mønsted, Ravnstrup, om half vijf te Viborg aan. Hier doen we boodschappen en rijden dan tot 20.00 uur door over Rödkaersbro, Højbaerg en Ans, om in een sparrenbos bij Trust te blijven. De wind is intussen minder geworden, maar nu is het gaan regenen. Het landschap dat we de laatste twee dagen zagen was soms prachtig door zijn uitzichten, overigens zeer gecultiveerd. Bij Ans komen we langs een meer. Vlak erbij zitten grote troepen huiszwaluwen op de telefoondraden. Voorbij Ans krijgen we meer heide te zien met af en toe kleine sparren- of dennenbosjes. Vlak bij Ans zien we ook nog drie putters. De grauwe gors is nog steeds algemeen. Hier zijn we ongeveer 40 km van Århus. Pelk haalt 's avonds water en aardappelen bij een boer in de buurt. Hij komt terug en vertelt dat hij ook twee eieren erbij gekregen heeft, alles weer cadeau. We eten dus eindelijk weer eens aardappelen. De bermen van de weg in het heidegedeelte bevatten bijna overal de typische planten zoals: brem, vlasbek, hertshooi, soms ook klaver, veel engels gras en een wit schermbloempje waarvan ik de naam nog niet weet.

Woensdag 16 augustus 1933

Om zeven uur staan we op. De lucht is betrokken. De wind komt uit het ZO, maar is wel minder sterk dan voorgaande dagen. Ongeveer 8.15 uur vertrekken we bij Trust en gaan via Sobygård, Voldby, Mundelstrup, over een heuvelachtigterrein waar over het algemeen door haar cultivering niet veel aan is. Af en toe zien we wel aardige gedeelten met heide, dennen en soms zijn ook de uitzichten mooi. Ongeveer 11.00 uur komen we in het oude stadje Århus en vragen naar de boot naar Kalundborg. Deze vertrekt ongeveer 12.00 uur. We gaan echter niet mee, daar we ook bij de andere boot naar Kopenhagen informeerden. Deze blijkt goedkoper te zijn, 7 Kronen per persoon + 1 Kroon voor de fiets, en vertrekt 's avonds 24.00 uur. Met de stuurman die Duits praat kletsen we nog wat en we vertellen hem dat we naar Groenland gaan en dat we geen Duitsers maar Hollanders zijn. Zijn gezicht klaart meteen op. Het is wel zeer typisch hoe weinig de Denen van Duitsers moeten hebben. Hij vertelt ons nu ook dat hij veel in Rotterdam en Amsterdam is geweest. De fietsen laden we vast in en we gaan zelf de stad in om inkopen te doen. De tram hebben ze hier klaarblijkelijk voor autobussen verwisseld! Ze hebben het aanzien van een tram, voor- en achterkant rechthoekig en een ingebouwd achterbalkon (=trolleybussen(?)). Nog wat boodschappen in de stad gedaan, vervolgens naar de Zoologisch Have. Een dierentuin die nog in aanleg is en het grote bezwaar heeft gelijk alle dierentuinen, dat de hokken over het algemeen veel te klein zijn. Drie beren in een hok van nog geen drie meter in het vierkant is absoluut te klein. Aan vogels hadden ze o.a. raaf, kauw, bonte kraai, ekster, keep, geelgors, boomklever, sperwer, vijf torenvalken in een veel te klein hok. Verder hebben ze reiger, ooievaar, zilvermeeuw, stormmeeuw, kokmeeuw, juffrouw van Numidië (=soort kraanvogel), ibis, oehoe, kerkuil, en een grote verscheidenheid hoenders en eenden. Ook zijn er bergeenden, pijlstaarten, brand-, rotgans, grauwe gans. Ongeveer 16.00 uur begint het te regenen en dit duurt de gehele avond voort. Met twee bus/trams trolleybussen(?) zijn we weer bij de boot gekomen. Hier komen we tegen 21.00 uur aan. Alles ziet er wat luxueus uit. Achteraf blijken we verkeerd te zijn. We zitten 2e

klas, als een haas ontsnappen we nu naar het voordek 3e klas. Tegen 24.00 uur vertrekt de boot, wij gaan op dek slapen op de deksel van de ingang naar het ruim. Nog een Zweed komt er naast ons liggen, ook een kampeerder.

Donderdag 17 augustus 1933

Ca. 5.00 uur staan we op. De boot is juist de Sont ingevaren. Links zien we nog het gebergte van Kullen, rechts de beboste kust van Seeland. Het weer is vrij goed, licht gesluierd, maar dat wordt allengs beter. Ongeveer 6.00 uur komen we voorbij Helsingör met Kronborg met koperdak. [FOTO nr 24.2.2]

FOTO nr 24.2.2

Het lichtschip zijn we juist gepasseerd voor Helsingör. Intussen zijn we weer afgedaald naar benedendek en blijven hier tot 7.00 uur wat lezen. Half acht varen we de haven van Kopenhagen binnen, wat alweer een prachtig gezicht oplevert. Als we langs de marinewerf komen kijken we goed uit naar de 'Gertrud Rask', die naast de 'Hans Egede' zou moeten liggen. Eerst passeren we een aantal grote en kleine ijsbrekers. Eindelijk ziet Pelk met de kijker de 'Gertrud Rask' liggen. De naam kunnen we onmogelijk op de achterstevan lezen. Er naast ligt de 'Hans Egede'. Beiden zijn ze onder stoom en er wordt ook op beiden hard gewerkt. We zullen, zodra we aan land komen, er naar toe gaan en hopen dan de kapitein te spreken in verband met het filmen enz. De 'Hans Egede' is wat groter dan de 'Gertrud Rask' en heeft drie masten. De 'Gertrud Rask' daarentegen vier. Zijn masten zijn verduiveld hoog, steken boven de daken van de omliggende huizen uit. De 'Hans Egede' is van ijzer en de 'Gertrud Rask' van hout, zo blijkt als we nader komen. Romp zwart geteerd en masten en pijp zijn geel geverfd, wat een zeer frisse aanblik geeft. Als we vragen naar de kapitein blijkt deze nog niet aanwezig te zijn. Maar de eerste stuurman staat ons te woord in het Duits. We vertellen wie we zijn. Hij laat ons de hut zien die we krijgen. We zullen hem moeten delen met een kunstschilder, waarschijnlijk een Deen. Op een lijstje in de gang hangt een biljetje waarop staat kajuit A-B nr.(?) één kunstschilder en twee Hollanders. De hut is een klein driepersoons hokje. Twee kooien boven elkaar en nog één langs een andere wand. Als we dit gezien hebben zullen we weg gaan om inkopen te doen, toevallig komt juist de kapitein er aan. Met hem bespreken we nog een en ander in het Engels betreffende film en onze bagage. Alles blijkt goed te zijn. Nu vertrekken we ook de stad in. Bij de Gammelgade kopen we bij de poelier een regenwulp, een kanoetstrandloper in zomerkleur, twee zilverplevieren, een in overgang en een in zomerkleur, de vier voor twee kronen en 75 öre. Als deze buit is ingepakt kopen we (?). Daarna schiet ik de overgebleven film van de zomer vol met beelden van de vismarkt aan de Gammelgade. Ik neem hem met diafragma 5.6 met geel filter. Voor het Thorvaldsenmuseum eten we brood, daarna gaan we weer naar de markt voor arsenicum, film en platen.

Bij de Grønlandske Handel krijgen we bericht dat we niet bij de bagage kunnen komen, daar deze geheel onder in de boot zit ingepakt en niet voor Angmagssalik uitgepakt wordt. De eerste stuurman doet ons dit verhaal. We kunnen er onmogelijk bijkomen. Op het kantoor van de Grønlandske Handel vertellen we dat we alles wat in de koffer zit, direct nodig hebben. Vooral de films en platen. Samen met iemand van de expeditie en de eerste stuurman nog eens onderhandeld doch zonder resultaat. Het schijnt onmogelijk. Intussen brengen ze een umiaq (Eskimohuidenboot) op een wagen naar de 'Gertrud Rask'. Daarna zijn we naar het Nederlands gezantschap gegaan. Aan de heer Witmans doen we het verhaal, maar hij ziet geen kans iets voor ons te doen en raadt ons aan met Grønlands Styrelse er nog eens over te spreken. We ontvangen bij het gezantschap permissie voor de aankoop van patronen en nemen dan afscheid van dhr. Witmans en de heer van Pallandt. Bij Grønlands Styrelse leggen we de zaak betreffende de bagage uiteen. Maar ook hier vangen wij bot. Als we vertrekken en de trap aflopen ontmoeten we iemand die mij zeer bekend voorkomt, in uniform. Zijn gouden tand verraadt dat het de kapitein van de 'Gertrud Rask' is. Met hem bespreken we het nog eens. Maar ook hij ziet geen kans het te veranderen, we moeten het dus nemen zoals het is. We vragen hem of we, eenmaal in Scoresby Sund aangekomen, daar misschien een geweer te leen zouden kunnen krijgen. Dat kan volgens hem stellig. Bij ons tweede gesprek van daarnet met de eerste stuurman en 'expeditieambtenaar' werd ons gezegd dat we 'vielleicht' bij Scoresby Sund de bagage te pakken kunnen krijgen, 'aber vielleicht'. De kapitein zegt ons dit nu nogmaals en hij zal zijn best doen ervoor. We nemen afscheid van hem.

Na het gesprek met de kapitein gaan we naar het postkantoor en telegraferen naar het museum van onderwijs: 'Bagage onbereikbaar. Zend 150 m film, arsenicum per vliegtuig, vertrek zaterdag 10.00 uur.' We zenden tegelijkertijd een briefkaart per vliegtuig waarin een en ander uiteen gezet wordt. Daarna kopen we watten, schaar, ijzerdraad, en schaartang en gaan naar Holte terug. In Langby kopen we een schrijfblok en enveloppen. We kunnen thans niets meer doen. We gaan naar Holte terug.

We komen ongeveer 18.00 uur in Holte aan. We treffen mevrouw Kjelgaard in haar tuin. Al rokend zit ze de krant te lezen. We praten met haar over onze reis door Jutland. Ze vertelt ons dat deze week Herman de Man bij haar op visite was en dat ze ons graag aan hem had voorgesteld. Verder vertelt ze dat er vele brieven voor ons waren maar dat deze doorgestuurd zijn naar de Grønlands Styrelse. Het spijt ons erg. Want er zou veel bij zijn wat van zeer veel belang zou kunnen zijn. We zetten nu de tent op en gaan wat koken en eten. 's Avonds prepareer ik een kanoetstrandloper, vrouwtje, tamelijk vet, en licht in de rui over de borst. Pelk doet hetzelfde met een zeer vette zilverplevier, ook een vrouwtje en zeer in de rui. Gedeeltelijk zwarte borst.

Vrijdag 18 augustus 1933

We staan ± 7.00 uur op. Volgens mijn horloge was het al 8.00 uur, maar later blijkt dat het een uur voor loopt. Na ons gewassen te hebben, gaan we eten en daarna begin ik direct aan de tweede zilverplevier in prachtkleed, niet zo vet, maar tamelijk aan het ontbinden. Het is waarschijnlijk een mannetje, echter door ontbinding is dat niet zeker. Pelk begint vast de zilverplevier- en kanoetstrandloperboutjes van gisteravond te braden en aardappelen te schillen. Om 11.00 uur zijn we zowat klaar en zouden kunnen gaan eten als ik de pan met aangebraden bouten niet van de primus had gestoten. Dit geeft nog een tamelijk oponthoud. Met gips bestrooien we de vetvlek. Intussen verkleed ik mij en eet dan aardappelen, vlees en saus, met aardappelen waarin Pelk vergeten is zout te doen.

Half één vertrekken we naar Kopenhagen om ons te laten keuren. In Kopenhagen rijden we eerst verkeerd, maar eindelijk om 14.00 uur komen we bij dr. Hennings aan. Hij ontvangt ons en neemt mij eerst onder het mes en vertelt tevens dat er toch was afgesproken zaterdag 19 augustus te keuren. Dit is waarschijnlijk een misverstand. De keuring verloopt goed; ik moet echter om half vijf nog even terugkomen. Pelk volgt en is na een kwartier ook klaar; hij moet echter toch ook om half vijf terugkomen voor het vullen van een kies. Dr. Hennings vertelt ons dat er bij de Grønlandske Handel een telegram voor ons ligt. De heer Witmans telefoneerde hem, dit aan ons te zeggen als wij kwamen. We gaan eerst naar de Grønlandske Handel en ontvangen daar het telegram van het schoolmuseum in Den Haag waarin staat: 'Koop film van voorschot.' Dit is onmogelijk in verband met de credietbrief. We gaan nu weer naar de Grønlands Styrelse waar we al een

kwartier eerder enkele brieven ophaalden; nu is er één brief voor mij met een cheque ter waarde van 65,50 Kronen. En Pelk ontvangt er toevallig ook een cheque; van zijn grootmoeder met 50 Kronen.

We verzoeken de directeur van Grønlands Styrelse een briefje te schrijven als bewijs dat onze films en platen onbereikbaar zijn. En willen hiermede naar een fotograaf gaan om reductie op de films en platen te krijgen. Om dit papier te krijgen hebben we veel geloop van Grønlandske Handel naar Grønlands Styrelse maar ontvangen het uiteindelijk van Grønlands Styrelse. Daarna gaan we naar het consulaat en delen e.e.a. daar mee. Ze kunnen ons wat de films etc. betreft niet helpen. Wel krijg ik 65,50 Kronen voor de cheques die ik van Lida (?) & kantoor (?) kreeg. Bovendien vragen we 100 Kronen te leen. We gaan nu weer naar Dr. Hennings om onze papieren te halen en voor het plomberen van de kies van Pelk. Voor mij zijn de kosten 10 Kronen, voor Pelk alles bij elkaar 31 Kronen. Daarna gaan we naar de fotohandel. Hier blijkt dat er in geheel Kopenhagen haast geen smalfilm te koop is. Ik kan slechts vijf doosjes van 10 meter negatieffilm kopen met eventueel 10 % korting. We vroegen minstens tien dozen van 10 meter! Dozen van 30 meter zijn er helemaal niet. We besluiten nog twee dozen Panchromatic Kodak van 30 meter omkeerfilm erbij te nemen. Doen verder nog wat inkopen zoals chocolade voor de vrienden op Groenland. Dan gaan we naar Holte terug waar we om 21.00 uur aankomen. Allen slapen hier al. Mevrouw Kjelgaard kwam met slaapmuts uit het raam en vraagt of we nog wat nodig hebben. We spreken af morgenochtend half zeven afscheid te nemen. We moeten om 8.00 uur in Kopenhagen zijn voor onze inscheping op de 'Gertrud Rask'.

Zeereis naar Scoresby Sund

Zaterdag 19 augustus 1933

Om ongeveer 5.00 uur staan we op en beginnen met eten en daarna met inpakken en opbreken. Het is inmiddels prachtig weer, heldere hemel. Even na 6.00 uur komt mevrouw Kjelgaard bij ons en vraagt hoe e.e.a. verlopen is de laatste dagen. We vertellen haar van onze bagage in het schip en van de telegrammen over en weer en van ons geldgebrek en wat we daaraan gedaan hebben. Ze vond dit heel juist. Daarna brengt ze ons thee en brood terwijl ze eerst met een tafel en stoel komt aansjouwen. Ongeveer 7.15 uur vertrekken we na afscheid van mevrouw Kjelgaard en haar tuinman genomen te hebben. Ongeveer half negen komen we in Kopenhagen aan. Met de fotohandelaar overleggen we over de betreffende films en platen. We kopen vijf rollen Gevaert omkeerfilm en vier dozen Persents platen 9 x 12 en één geelfilter. Tezamen voor 10 Kronen en 15 Öre. Het is nog een heel gezanik dat we de film pas na 9.00 uur kunnen krijgen. Intussen ga ik naar de Julius Thomsongade naar de heer Witmans. Deze geeft me twee adressen op van wapenhandelaren. Als ik terug kom bij de fotohandel heeft Pelk juist opgebeld naar de Grønlandske Handel, dat we ons wat verlaat hebben in verband met de aankoop van film en patronen. We moeten zorgen uiterlijk om 10.00 uur aan boord te zijn en het is thans half tien geweest. We hebben films en platen en gaan dan maar naar Frederiksbjorggade naar de wapenhandel voor het kopen van patronen. Hier kopen we 100 kogel- en 100 hagelpatronen. Intussen is het reeds 10.00 uur geworden. We haasten ons naar de 'Gertrud Rask'. Ongeveer 10.10 uur komen we bij de Grønlandske Handel en zien hier vele auto's vandaan komen en de vlag inhalen. Onze vermoedens blijken juist te zijn: de 'Gertrud Rask' is juist vertrokken, we komen te laat! Pelk wordt bleek van schrik. We vragen hoe nu te doen en of we niet met een motorboot er achteraan kunnen om hem in te halen. Er wordt nog eens uitdrukkelijk op gewezen dat we te laat zijn. Om 10.00 uur hadden we present moeten zijn. We krijgen echter bericht dat het enige wat we kunnen doen is direct met een taxi naar Helsingör te gaan. Dit doen we inderdaad. In de Grønlandske Handel wordt een taxi voor ons besteld die binnen 10 minuten aanwezig is. Na alles ingeladen te hebben en een bewijs ontvangen te hebben dat de doktersverklaring in orde is, vertrekken we. Ik zet intussen een film in het toestel om eventueel e.e.a. vanuit de auto te filmen maar daar komt niets van, daar ik me plotseling niet prettig begin te voelen. Mijn maag en ingewanden zijn naar het schijnt niet in orde; beide veel gasvorming. Ik voel me zeer beroerd, het is bijna tot overgeven toe.

Als we Kopenhagen uitrijden en langs de strandweg rijden zien we de 'Gertrud Rask' in de Sont varen. Een paar honderd meter verder zien we een prachtige driemaster geheel onder zeil met een schitterende halftegenlicht belichting. Tegen 13.00 uur komen we te Helsingör aan. De chauffeur maakt voor ons in orde met iemand van het loodswezen, dat we met een motorbootje naar de 'Gertrud Rask' kunnen. We hebben nog tamelijk veel tijd en vanaf de kaai zien we geheel aan de horizon een hoge mast en vermoeden dat dit de 'Gertrud Rask' is en inderdaad, na verloop van tijd blijkt het hem te zijn. Tegen 13.15 uur is hij zeer nabij en draait even ter hoogte van Helsingör wat bij en stoomt veel minder. We denken dat hij daar blijft liggen maar dat is niet zo. Thans is het tijd om met de motorboot naar de 'Gertrud Rask' te gaan. Het instappen van Pelk en de twee mannen van de boot film ik, evenals het uitvaren uit de haven en het gezicht op de huizen van de stad, alsook het eerste gezicht van de 'Gertrud Rask'; dit enige malen genomen en steeds dichterbij [*FOTO nr 24.3.1*] en eindelijk is het zover dat de boot langs de trap ligt en we kunnen instappen. Er zijn veel mensen aan boord. Maar dit blijken belangstellende familieleden te zijn, die thans van boord gaan en naar Helsingör worden teruggebracht. Het grote aantal passagiers dat ik verwacht had, valt tegen: wij en twee heren, waarvan er één bij ons in de kajuit woont en enkele dames; één er van is een Eskimose halfbloed. Als we verder het dek eens rondlopen bemerken we een hok met twee varkens erin. Vanaf nu hebben we een goed gevulde vleesbergplaats. Als we wat rondgekeken hebben maken we kennis met onze kajuitgenoot, de heer Sigurd Shöre, die een Deen blijkt te zijn en kunstschilder is. We zijn zeer ingenomen met deze kajuitgenoot.

Met hem gaan we naar de kajuit voor het zien van de berggruimten: dit is zeer gering. We zullen alleen het allernoodzakelijkste erin bergen, de rest zullen we in het ruim zetten. We krijgen te horen dat we eerst naar Scoresby Sund gaan en daarna via IJsland naar Angmagssalik.

FOTO nr 24.3.1

[Zie plattegrond van de hut op achterzijde blad 46 van het dagboekje]

Om 15.00 uur wordt gegongd voor de thee. Daarna gaan we aan dek en intussen naderen we Kullen. Deze rotspartij blijft nog zeer lang zichtbaar. Na 19.00 uur, als we Hallands Väderö nog maar nauwelijks zien afsteken tegen het kustgebergte van de Hallanes, is Kullen nog duidelijk zichtbaar. We zien maar weinig vogels, maar 's avonds tegen 20.00 uur strijkt een gele kwikstaart op het voordek en zoekt een plaats om te overnachten. Enkele kleine mantelmeeuwen vliegen met het schip mee. De gele poten zijn zeer duidelijk te zien en de vleugels zijn veel slanker en spitsier dan van *Larus marinus* (grote mantelmeeuw). Een enkele stormmeeuw vliegt langs. In de omgeving van Hallands Väderö krijgen we wat ander weer en meer bewolking. Af en toe regent het ook. Een groot zeilschip passeert ons op een halve km afstand. Onze vaart is niet eens zo groot. Zelfs al zijn enige zeilen bijgezet. Verschillende boten halen ons in. Een vrachtboot, de 'Scottia'², haalt ons in ongeveer ten NW van Hallands Väderö. Tegelijk komt er van tegengestelde richting nog een vrachtschip aangevaren om half zes.

Om 18.00 uur wordt er voor het middageten gegongd. Ik blijf echter op het dek. Mijn maag is nog niet in orde. Beneden voel ik me sneller onwel. Omstreeks negen uur als er koffie gegongd wordt gaan we naar beneden. Ik ga gelijk door naar mijn kooi, voel me nog steeds niet prettig.

Zondag 20 augustus 1933

Om half vijf worden we gewekt door een kraaiende haan. Prachtig helder weer met lichte bewolking. Omstreeks zeven á acht uur passeren we Skagen. Tegen de avond zullen we de Noorse kust bereiken. Enkele kleine mantels vliegen weer met ons mee. Om 8.00 uur wordt meegedeeld dat we kunnen koffiedrinken. Ik ben nog lang niet aangekleed. Tegen dat ik hiermee klaar ben, komt Pelk me thee brengen met een paar koekjes en 'Zefritabrood'. Het smaakt me best maar ik ben achteraf bang voor de gevolgen, die na een kwartier ook niet uitbleven.

Plattegrond van de hut op achterzijde blad 46 van het dagboekje.³

Om 9.00 uur ga ik naar het dek omdat ik me daar veel beter voel. Verscheidene kleine mantelmeeuwen zijn er nu. Ook komen er nu steeds drieteenmeeuwen langsvliegen, af en toe ook jonge. Pelk heeft juist van de kunstschilder gehoord dat de vaten gasoline die we aan boord hebben, voor *Charles Augustus* Lindbergh zijn. We zullen ze naar Scoresby Sund en naar IJsland brengen. De kunstschilder Sigürd Shöre zelf gaat naar Angmagssalik en zal zich bij de expeditie van Dr. Knud Rasmussen aansluiten. Hij komt daar door het oponthoud te Kopenhagen en straks in IJsland veel te laat aan. Rasmussen komt nog voor november weer in

² Volgens een krantenbericht van 20 december 1939 is de 'Scottia' op de Atlantische Oceaan vergaan.

³ Ik heb hiervoor '20240213\Dagboek Groenland\Groenlandreis 1933 nr. 1.jpg' genomen.

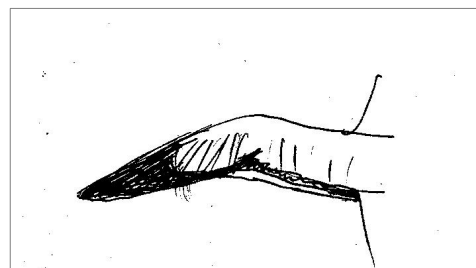
Denemarken terug. De bemanningsleden hier aan boord worden allen opgeleid voor stuurman of kapitein. Ze moeten n.l. een bepaalde tijd op een zeilschip gevaren hebben.

Omdat onze hut geheel lichtdicht te maken is ga ik nu platen in de cassette zetten om wat meeuwen te kunnen fotograferen. Tevens zal ik wat gaan filmen op het achterdek. Het is nu ± 10.00 uur. De noordkust van Jutland is nog steeds met de kijker te zien. Er is niet meer dan een lange smalle strook zonder gebergte te zien. Platen inzetten lukt me tot twee keer toe niet. Zodra ik beneden ben begint het me te draaien. Ik neem alleen het filmmappaaraat mee naar dek.

Tegen 12.00 uur wordt er gebeld voor het tweede ontbijt. Ik voel er niets voor naar beneden te gaan. Ik spreek alleen met Pelk af dat, wanneer er pruimen of peren zijn, ik er wel wat lust. Als allen van dek zijn, op een dame en wij na, komt de hofmeester ons beide een bord aardappelen brengen met gestoofde vis. Aanvankelijk was ik niet van plan te eten maar bij het ruiken en zien van dit gerecht krijg ik plotseling trek. En het smaakt dan ook buitengewoon. In tijden heb ik niet zo lekker gegeten. Als ik klaar ben zie ik verschillende kleine mantels met de boot mee vliegen. Hier maak ik de eerste film van het Skagerak met enkele kleine mantels; zowel jonge als oude. Heel ver aan de horizon zie ik met de kijker nog flauw de kust van Noord-Jutland, Skagen. De zee is afwisselend, nu eens met hoge deining dan weer met nauwelijks merkbare deining. Het is prachtig helder weer met lichte bewolking. De wind is ongeveer Noord.

[Zie tekeningetje van meeuwvlrek op achterzijde blad 47 van het dagboekje]

Om 12.30 uur vliegt de eerste noordse stormvogel in ZO richting langs ons schip. Het aantal meeuwen achter het schip is afwisselend groot en dan weer klein. Geregeld zijn er drieteenmeeuwen bij. Omstreeks 13.15 uur ga ik naar de hut om platen in te zetten. Ik ben, omdat ik wat gegeten heb waarschijnlijk, aardig opgeknapt en voel me best. Achter vanaf het dek maak ik zes opnamen van kleine mantels, drie vliegbeelden van onderaf van ongeveer 2,5 cm groot. Er zijn nu steeds noordse stormvogels in de buurt. Ook draai ik nog een klein stukje film van de mantels, totaal 15 voet. Een heel enkele zilvermeeuw vertoont zich af en toe.

Tekeningetje van meeuwvlrek op achterzijde blad 47 van het dagboekje⁴

Om 15.00 uur ga ik voor het eerst weer naar beneden voor de thee, die wel smaakt, de koekjes zijn tamelijk zacht. Het waait vrij stevig uit het N/NW en de deining is soms zeer hoog. Volgens het log-apparaat hebben we ± 90 mijl afgelegd (=150 km). Als er om 18.00 uur voor het eten gegongd wordt blijf ik aan dek. Intussen is aan de noordelijke horizon de Noorse kust te zien. Een kleine visser passeert ons. Aan de noordelijke horizon is een driepijper te zien. Het aantal noordse stormvogels wordt steeds talrijker. Het weer is nog prima, licht bewolkt. Pelk komt op dek en vertelt dat hij in de eetzaal misselijk is geworden. We gaan ongeveer 20.30 uur naar bed en drinken geen thee. De zon gaat 20.30 uur zomertijd onder.

Maandag 21 augustus 1933

In de nacht heeft het schip erg geschommeld. Ook heeft het geregend. We staan ongeveer kwart voor acht op, volgens mijn horloge tenminste. In de eetzaal waar we tegen half negen komen, blijkt dat men de klok heeft teruggezet en is het bij half acht. Als we thee gedronken hebben (Pelk voelt zich weer niet wel) gaan we naar dek. Hier voel je je altijd veel beter.

De Noorse kust is nog zichtbaar en wordt steeds beter zichtbaar naarmate het lichter wordt. Het dwarszeil wordt intussen gehesen. [FOTO nr 24.3.2] De wind is wat westelijker; ongeveer W/ZW. Ongeveer 10.00 uur op mijn horloge komt een vrij grote school bruinvisachtigen vlak langs de boot zwemmen; wat een prachtig

⁴ Ik heb hiervoor '20240213\ Dagboek Groenland\Groenlandreis 1933 nr. 2.jpg' genomen.

gezicht. We zien ze met drie à vier tegelijk, ongeveer één meter onder de oppervlakte voorbij zwemmen. Af en toe komt er ook één geheel boven water. Hiervan film ik ca. 8 meter.

Nu worden ook de achterzeilen gehesen. Ook dit film ik, vooral ook het aantrekken van de zeilen wat met vier man gebeurt. De eerste stuurman doet deze keer ook mee. Eén van de vier houdt het touw om een soort kikker gespannen; de drie anderen trekken nu met hun hele lichaam het touw door de kikker naar zich toe. Dit gebeurt door met de voeten af te zetten tegen de borstwering.

FOTO
nr 24.3.2

De kust van Noorwegen zit steeds in de wolken. Af en toe is er een gedeelte dat door de zon beschenen wordt, wat een mooi gezicht oplevert. Verschillende zware wolkenbanken en nevels schuiven langs in NO richting. In het westen begint het er wat beter uit te zien. De wind is ook wat minder geworden, evenals de deining. Steeds waren er nog koppen op de golven, deze zijn nu zo goed als verdwenen. Het schip wordt nog steeds gevolgd door wat kleine mantelmeeuwen en soms enkele stormmeeuwen, ook waren er weer drietenen bij. Het bramzeil is weer opgetrokken, maar nu wordt een derde fok bijgezet. Ik geloof echter niet dat de zeilen veel invloed op de snelheid hebben, daar ze af en toe geheel slap hangen.

Ongeveer 12.30 uur wordt de gong geluid voor het middageten. Pelk en ik blijven aan dek en krijgen aardappelen met varkensvlees en een koolsoort die veel op bloemkool lijkt. Half twee is de Noorse kust nog altijd zichtbaar. Het aantal meeuwen is vrij groot. Het zijn alleen kleine meeuwen. Vandaag nog geen noordse stormvogels gezien. Het weer is weer prachtig geworden en de zon lekker warm. Het bramzeil wordt weer uitgezet; dit gefilmd. Om 14.00 uur vliegen twee sterns (of visdiefjes?) langs. Om 14.30 uur passeert één noordse stormvogel. Om 14.45 uur komen drie sterns op 100 m afstand voorbij. Ik geloof nu stellig dat het noordse sterns zijn. Ik ben 's middags niet aan de thee. Soms grote troepen drietenmeeuwen bij de boot. Het wordt prachtig weer met zeer weinig wind. Nu zijn er ook geregeld weer noordse stormvogels. Voor het eerst eet ik 's avonds mee aan tafel. De hoofdmaaltijd bestaat uit vlees, aardappelen en komkommer. Vooraf krijgen we rijst met suiker en kaneel. Twee gevulde broodjes toe met jam. Na het eten lijkt de zee vlak met enkele rimpels. Pelk eet voor het eerst niet mee aan tafel.

Dinsdag 22 augustus 1933

Ongeveer 7.45 uur zomertijd staan we op. Het blijkt goed weer te zijn. Als we aan dek komen, bemerken we dat de wind ongeveer ZO. is. Er zijn verschillende noordse stormvogels om het schip. Om 9.30 uur (zomertijd) zien we de eerste Jan van Gent, volwassen; even daarna ook nog een jong. Het aantal kleine mantelmeeuwen is zeer gering; af en toe zien we er één. Ook zijn er niet zo veel drietenmeeuwen. Dan zien we één jonge stormmeeuw en nog een Jan van Gent. [FOTO nr 24.3.3]

Om 12.00 uur eet ik wel het tweede ontbijt mee. We varen ongeveer op 60° NB en 1/2° OL en gaan in N.W. richting. Om 11.00 uur vliegt de eerste grote jager in W. richting voorbij. Later, ongeveer 12.15 uur weer één. Af en toe komt er ook een enkele papagaaiduiker. Ongeveer 13.30 uur passeren we twee Schotse loggers. Nu zijn er geregeld veel noordse stormvogels. Ca. 20 voet film ik hiervan. In de loop van de morgen hebben we kleine regenbuitjes. Om ca. 14.00 uur wordt het lekker warm weer, bewolkte lucht.

FOTO
nr 24.3.3

's Middags wordt altijd de plaats, waar het schip zich bevindt, door een punaise op de kaart aangegeven. In verband met 'het poolshoogte nemen' gebeurt dat om 12.00 uur. Thans zijn we NO van de Shetland eilanden. Om 14.30 uur vliegen papagaaiduikers in O richting langs en ook nog één grote jager in dezelfde richting. Ongeveer 15.00 uur ga ik naar het achterdek om wat noordse stormvogels te fotograferen. Als mijn toestel juist ingesteld is verschijnt er plotseling een grote jager waarvan ik twee foto's neem. Nu moet ik platen wisselen. Bij terugkomst is hij er nog en nu film ik enkele meters van hem en dan verdwijnt hij. Ook een foto van een noordse stormvogel gemaakt. Na een half uur nog twee grote jagers langs de boot. Ik voel me thans weer minder prettig en blijf op het dek zitten. Ik ga niet naar de thee om 16.15 uur. Intussen vliegt één noordse stern langs. We varen vandaag alleen met het bramzeil en twee grote achterzeilen; dus zonder fok. We hebben de wind nu uit het oosten. Het weer is nog prachtig. Op sommige plaatsen licht bewolkt. Pelk is de gehele dag aan dek en eet weinig. De zee is prachtig; wel met veel deining; maar geen omslaande golven.

Evenals bij ons in Nederland roken ook hier vele dames, met dat verschil echter dat ze hier ook kleine sigaren roken.

Omstreeks 17.00 uur komt een middelste jager langs. Om 17.30 uur verschiet ik de laatste 10 voet op een grote jager. Voor de tweede keer komt een middelste jager langs. Af en toe vliegt er nu een grote jager langs het schip. Soms een stern. Veel noordse stormvogels. 18.30 uur worden de zeilen aan de boeg gehesen.

Pelk en ik krijgen eten aan dek. Eerst soep, daarna aardappels met vlees en appel en peer. 's Avonds zie ik nog verscheidene grote jagers om het schip. Tegen 20.00 uur strijkt een kwikstaart op de boegspriet. Waarschijnlijk is het een juveniel (jong); een wit/zwarte keelstreep loopt door tot in de nek. Het heeft waarschijnlijk op het dek overnacht. Ongeveer 20.50 uur zomertijd gaat de zon onder. De eerste machinist vertelt dat Niko vorig jaar in augustus direct na aankomst zijn kano in elkaar zette en er mee ging varen. Hij had toen voor niets anders meer oog en tijd.

Woensdag 23 augustus 1933

We staan ongeveer 7.45 uur op. De hemel is bijna geheel bewolkt. De zee zeer vlak met heel zwakke deining. In de morgen is er veel bewolking en af en toe veel nevel.

Ik schrijf een brief naar mijn broer Henk en schoonzus Ans en anderen in den Haag. Ook begin ik een brief aan mijn directeur, de heer H.E. Suyver.

De kunstschilder die deze tocht meerdere malen gemaakt heeft zegt dat hij nog nooit zo'n vlakke zee heeft meegemaakt. Hij vertelt ons, als hij het heeft over zijn expeditie met Rasmussen naar Thule, nog enkele (sterke) verhalen over Eskimo's.

Ten eerste over het gebruik van alcohol. Hij zegt dat hij het betreurt dat de alcohol op Groenland mag worden ingevoerd. Hij vertelt dat een groepje Eskimo's bij elkaar was en dat er één een glaasje schnaps dronk maar het niet inslikte, maar in de mond van nr.2 spoot en dat nr. 2 het daarna in de mond van nr. 3, enz. Een eskimo in Thule had een klein flesje schnaps op de kop getikt, waarop hij zeer zuinig was. Af en toe nam hij een slokje, maar slikte het niet in, maar spoot het na een poosje weer in het flesje terug en bewaarde het flesje met inhoud zuinig in zijn slaapzak. Zijn vrouw had ook een flesje en bewaarde dat in haar anorak.

Ten tweede over het gebruik van tabak. Kinderen worden, volgens de kunstschilder, tot op zeer late leeftijd gezoogd. Zo was er een kind van zes jaar, dat nog bij zijn moeder dronk en ook om beurtten mocht het zijn vaders pijp roken tot het kind zelfs buitenwesten raakte en een soort nicotinevergiftiging had opgelopen. De kunstschilder vertelt ons ook dat we de eerste helft van de tocht gehad hebben.

Noordse stormvogels vliegen nog steeds langs en achter de boot. We bevinden ons zowat op 63° NB en 4° WL in de voormiddag. De wind is ongeveer Noord en het is kouder dan voorgaande dagen, de wind maakt het koud maar in de zon is het lekker. We varen bijna in een rechte lijn naar Scoresby Sund. Af en toe laat zich een grote burgemeester zien.

's Middags klaart het weer wat op. Na 15.00 uur laat men alle zeilen neer; de wind krimpt. We krijgen hem langzamerhand tegen. 's Avonds ruimt de wind weer wat en worden de zeilen weer gehesen. De wind waait nu ongeveer uit het noorden. Tegen het ondergaan van de zon zien we op verschillende plaatsen walvissen spuiten. Soms wel vijf tegelijk. De zon gaat weer later onder, nu ongeveer 21.10 uur. Vlak na het eten regent het, doch het klaart tegen 20.00 uur weer op en het wordt droog.

Volgens de radiokrant is Gandhi vrij, mogen de Joden niet meer in Berlijn komen en vliegt Lindberg naar IJsland. Het nieuws van deze radiokrant doet 's avonds de ronde onder de matrozen.

Donderdag 24 augustus 1933 [65° NB en 9° WL]

Gisteravond en vannacht hingen er mistbanken. De mist is vanochtend zodanig dat er af en toe geblazen wordt. Het is voorschrift maar ik geloof dat er in geen 100 km van ons een schip is. De wind komt nog ongeveer uit het noorden. Toch worden de zeilen gestreken. De zee is nog steeds vlak. Mijn horloge scheelt nu twee uur met de klok in de kajuit. Het zijn hoofdzakelijk noordse stormvogels die we om de boot zien. Ongeveer 11.15 uur zomertijd neem ik één grote jager waar. Volgens de zeekaart zijn we 's middags ongeveer ten noorden van de NO punt van IJsland. Hier zien we weer een Jan van Gent. Enkele papagaaiduikers hadden we vanmorgen al gezien.

's Morgens is het al belangrijk kouder dan in het begin van de tocht. Midden op de dag is het lekker en in de zon zelfs warm. De zee is gelijk een meer. Geen boot zien we. Sinds maandag geen land en sinds dinsdag geen schip meer gezien. Af en toe enkele (meest volwassen) Jan van Genten langs zien vliegen en soms enkele papagaaiduikers langs zien zwemmen. Bij tijden knapt het weer op. 's Avonds soms heel helder. De zon gaat ongeveer 21.40 uur zomertijd onder.

Vrijdag 25 augustus 1933 [67° 4' NB en 14° WL]

Mist. Af en toe klinkt er een sirene van een andere boot. Op de bazaarmast zit een jonge drieteenmeeuw die kennelijk moe is. Zelfs de sirene, die vrij hard is, kan hem niet verjagen. Tegen 12.00 uur klaart het iets op. Twee vissersboten zijn zichtbaar. Waarschijnlijk IJslandse vissers. Na 13.00 uur wordt het weer even mistig als vanmorgen. Het is vrij koud.

Gisteravond of vannacht passeerden we de poolcirkel even ten oosten van IJsland. In de loop van de middag beraadslagen we wat we zullen doen als we te Scoresby Sund zijn aangekomen. Zouden we dan bij onze bagage kunnen komen? De kunstschilder, de heer Shöre, zal de kapitein er over aanspreken. Hij heeft zijn bagage ook nodig in Scoresby Sund. Mijn horloge scheelt nu ongeveer 2 ½ uur met de kajuitklok. We eten volgens mijn horloge om 14.00 uur. In de kajuit is het 11.30 uur.

Het aantal noordse stormvogels is zeer gering. Eén zeekoet in zomerkleed zwemt langs, ook enkele drieteenmeeuwen. Er is iets meer beweging in de zee gekomen. De wind is ongeveer N/NO. 's Middags een vrij hoge zee. We zien haast geen noordse stormvogels. Wel enkele drieteenmeeuwen. In de middag wordt de wind steeds krachtiger en groeit aan tot stormachtig. Hoge golven. De borden op de tafel in de eetsalon staan tussen richels. De soep loopt van het bord en moet met bord en al in de hand genomen worden. Het raast door het ra. Ongeveer 15 noordse stormvogels vliegen achter het schip 's avonds. [FOTO nr 24.3.4]. Het is iets helderder geworden. We schieten nu goed op. Als het zo doorgaat zijn we zondag in de loop van de dag in Scoresby Sund.

FOTO
nr
24.3.4

Zaterdag 26 augustus 1933

De zee is weer rustig geworden. Het is ook niet zo mistig meer als gisteren. Overigens is het kouder geworden en regent het. De verwarming was vannacht aan en daardoor was het erg warm in de hut. Op de hoogte waar we nu varen is anders vooral in april heel veel ijs, vertelt men ons. We schieten nu flink op en zijn niet zo ver meer van de Groenlandse kust.

's Middags wordt op de kaart de plaats, die we passeren, aangegeven met $\pm 70^\circ$ NB en 20° WL. Om 15.00 uur zomertijd zien we de eerste burgemeesters; eerst één achter het schip en een kwartier later nog drie. Nog steeds is het regenachtig. Volgens de kaart kunnen we vanavond in Scoresby Sund zijn.

Om 15.45 uur zien we de eerste ijsbergen en een half uur daarna heel in de verte land. [FOTO nr 24.3.5] Naarmate we dichterbij komen wordt het aantal ijsbergen groter. De eerste schat ik ongeveer een 80 meter lang en 10 à 15 meter boven water. Tegen 18.00 uur zien we meer van het landschap dat nog vele kilometers ver ligt. [FOTO nr 24.3.6] Door de kijker is het betoverend mooi. De eerste kleine alkjes vliegen en zwemmen zo af en toe langs. Zo af en toe zijn er ook veel donkere noordse stormvogels. Ik houd deze voor jonge vogels van dit jaar. Het aantal ijsbergen wordt nu steeds groter, variërend van ongeveer 1 tot 5 km lang. Eén exemplaar zien we van veraf, die nog veel grotere afmetingen heeft, doch deze wordt zorgvuldig vermeden. Ongeveer gelijk met de kust hangt er boven zee een wolkenbank. [FOTO nr 24.3.7] Boven land schijnt het helder. We zien tenminste een prachtig blauwe lucht. De zon op de gletsjers is ongelooflijk mooi. Met de telelens maak ik vier foto's. [FOTO nrs 24.3.5 t/m 8?]⁵

Ook draai ik verscheidene meters film van ijsbergen en later ook van de kust. Een enkele volwassen burgemeester laat zich zien. Alle passagiers zijn aan dek vol bewondering over het zeldzaam mooie landschap. De ijsbergen hebben een licht blauwgroene tint. Het gebergte violetbruin, de gletsjers wit en enigszins roze door de zon beschenen. De hemel ver boven het land blauw, op de voorgrond overgaande in een wolkenband. Deze overgang op zichzelf is weer heel mooi; in de eerste plaats tamelijk scherp afgetekend, in de tweede plaats de gele strepen veroorzaakt door de zon. Enkele laaghangende wolken voor de bergen zijn als goud door de zon beschenen. Om 20.30 uur Groenlandtijd gaat de zon onder, dit is gelijk aan 23.30 uur (Europese) zomertijd. Als de zon onder de wolken door komt krijgt het ijs een geheel gele tint en is het verblindend om in te kijken. Het is net een gloeiende oven; een heel mooi gezicht. We zijn intussen vlak voor de Scoresby Sund gekomen.

Ik ga ongeveer 22.00 uur naar bed, maar van slapen komt niets. We naderen steeds meer de Sund. Af en toe kijk ik door de patrijspoort boven me. Tot tweemaal toe ben ik op het punt om weer op te staan. Pelk komt nog even vertellen dat het nu zo interessant begint te worden: dat we geheel tussen de ijsbergen komen. Hij is net weg of we krijgen een botsing met een ijsberg. Dit is me te veel en ik sta weer op.

Op dek aangekomen zie ik een prachtig landschap. De zon die allang onder is, geeft echter nog zoveel reflexlicht dat alles goed verlicht is. We varen nu tussen de ijsbergen; grote en kleine. Het is bewonderenswaardig zoveel de Rask in een klein bestek kan draaien om tussen de ijsbergen door te kunnen. We naderen steeds meer de kust. Om 24.00 uur ga ik toch maar weer naar bed. De kunstschilder slaapt al. Nog enkele passagiers zijn aan dek. Pelk komt na een kwartier ook. Als we in bed liggen, krijgen we nog telkens geweldige botsingen. Je wordt als het ware in bed heen en weer geschud. Dit duurt de hele nacht.

FOTO nr 24.3.5

FOTO nr 24.3.6

FOTO nr 24.3.7

⁵ Foto 24.3.8 niet geplaatst.

Scoresby Sund, Oost-Groenland

Zondag 27 augustus 1933 [KAARTJE]⁶

Om 3.30 uur worden de ankers neer gelaten en zijn we in de Amstrupshavn. Pelk staat op maar komt na vijf minuten weer terug en gaat weer slapen. Om 6.30 uur sta ik op. Als ik om 7.00 uur aan dek kom zie ik waar we aangekomen zijn. We zitten in een baai. Rond eromheen gebergte; rood en bruin gekleurd. Aan de open zijde van de baai veel drijfsijs en één ijsberg. Het is tamelijk mistig en regenachtig; dat blijft de gehele dag. Tegen de avond klaart het iets op. We blijven

's morgens aan boord in de hoop, dat onze bagage tevoorschijn zal komen. Er wordt ons echter meegedeeld dat we die niet voor Angmagssalik krijgen. Al dadelijk komen er een paar Eskimo's aan boord; een mooi soort mensen zijn dat hier. Echter toch niet zoals ik me had voorgesteld. Sommige lijken sprekend op Javanen. Ze zien er echter wat kleding betreft als Europeanen uit. De echte Eskimokleding zag ik maar éénmaal. Prachtig fel rood. Eén heeft er blauwe ogen en één is er die een matrozenpak op de kop getikt heeft. Hij ziet er prachtig uit. Op zijn jasje zitten zelfs korporaalsstroken. Ze zijn overigens zeer lacherig uitgevallen. De baai waar we in liggen is vlak ten noorden van de Amstrupshavn; hier is ook de nederzetting.

[FOTO nrs 24.4.1 t/m 3]

FOTO nr 24.4.1

FOTO nr 24.4.2

FOTO nr 24.4.3

⁶ Hierover tast ik in het duister.

Uit een brief aan broer Henk en schoonzuster Ans:

'De nederzetting bestaat uit een kerkje, een radiostation en een paar andere gebouwtjes, allen rood geschilderd en enkele Eskimohuisjes, die zwart geteerd zijn. Van buiten zijn er stenen tegen de wanden opgestapeld met voegen van aarde'.

Op een afstand zien we verscheidene gletsjers. In de baai komt ook een snelstromend beekje uit, afkomstig van een gletsjer. We zien hier twee steenlopers. Verder naar het noorden van de baai, op een ijsschots, zitten enkele burgemeesters. Volwassen en jongen. Ca. 40 voet film verdraai ik aan transport van kisten en benzineblikken door Eskimo's en een gezicht op het gebergte. Hier in Scoresby Sund wordt veel benzine voor Lindberg achtergelaten. Tientallen ijzeren vaten en wel een honderd kisten waarin benzineblikken, worden aan de wal gebracht.

Na de koffie ga ik met Pelk aan wal en het gebergte in. Vier Eskimohonden, die heel mak zijn, volgen ons op de voet. Vanaf één van de dichtstbijzijnde hoge bergen hebben we een fantastisch uitzicht over de baai met de 'Gertrud Rask' er in. Al dadelijk valt ons de plantengroei op. Veel sedums en saxifraga's vinden we. We zullen er veel meenemen in herbaria en zo mogelijk ook levend. Geweldige variatie. Ook sneeuwgorzen zijn er veel, overall is hun gekwetter te horen. Twee keer zag ik een grote tapuit vr. of jong. Met de telelens maak ik enkele opnamen. Eerst van gletsjers, later van veraf de boot en enkele landschappen en van nabij vliegbeelden van burgemeesters. We worden flink nat. Pelk is me geregeld een eind voor. Als ik weer een foto gemaakt heb zie ik hem niet meer. Ik loop in de richting waar ik hem het laatst gezien heb doch zie niets. Ik keer langzamerhand terug en ben nog net op tijd voor het middageten. Dit was 17.30 uur. Om 20.00 uur is Pelk er nog niet. De plaatsen en soms velden waar planten voorkomen zijn prachtig. Rood, blauw en grijs en zwart van kleur door het graniet. Om 20.30 uur komt Pelk en brengt veel planten en een muskusos-schedel mee.

Maandag 28 augustus 1933

We staan 7.00 uur op. Als we aan dek komen zien we dat het prachtig weer is. We hebben een zeldzaam mooi gezicht op Christiaan IX land, de ijsbergen en drijfjys. In het hoge gebergte blijkt het gesneeuwd te hebben. Om 7.30 uur komt van tussen de ijsbergen de 'Godthåb' aanvaren, wat weer een prachtig gezicht oplevert. Het is een iets kleinere boot dan de 'Gertrud Rask', met drie masten en watervliegtuig 87 achter aan boord. Het is de basisboot van Lauge Koch die thans uit Danmarkshavn terug is. Na het ontbijt ga ik met Pelk op weg naar Kaap Tobin. [FOTO nrs 24.4.5 t/m 7] Dit is rechtdoor gemeten een afstand van ± 5 km. We moeten echter om de baai heen, wat ontzettend veel oponthoud geeft. Soms moeten we terug of geheel over bergen heen, soms ook zeer gevaarlijke gedeelten over gletsjers en steile wanden. Het landschap is ongekend mooi, zoals we nog niet zagen. Het is in de zon warm, net als in de zomer bij ons. Na twee uur werken hebben we eindelijk 1½ km afgelegd. We vinden nog heel mooie sedums, kerstroosjes en saxifraga's. Enkele gele papavers in bloei film ik en maak foto's van Pirola. We vinden enkele rendiergeweien. Eindelijk om 19.00 uur komen we te Kaap Tobin.

FOTO nrs 24.4.5 (Oriëntatie onduidelijk)

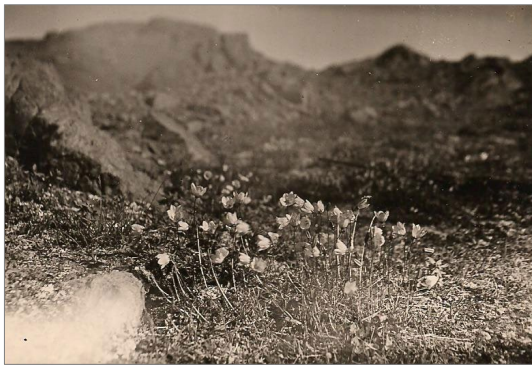
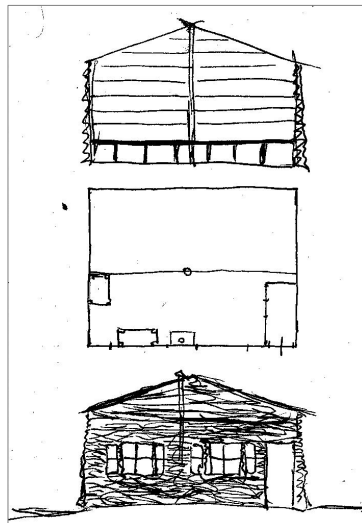

FOTO nrs 24.4.6

FOTO nrs 24.4.7

[zie tekeningetje woning op de achterkant van bladzijde 57 van het dagboekje]

Tekeningetje woning op de achterkant van bladzijde 57 van het dagboekje.

Er staan drie Eskimo-huisjes. De buitenkant bestaat voor een groot deel uit van los opgestapelde steen met voegen van aarde. Van binnen geheel met planken betimmerd. Als we aankomen zien we veel beenderen om de huisjes liggen, vooral ijsbeerschepels en beenderen van zeehonden, Eskimohonden en narwal. Aan de drooglijn hangt een ijsbeerhuid. Ook een huid van een poolvos hangt als vaatdoek over de lijn. We hebben flinke honger en we trachten met gebaren duidelijk te maken dat we wel iets te eten willen krijgen. Intussen zijn veel poolhonden al blaffend naar ons toegekomen. De Eskimo's jagen ze met stenen en stukken been weg. Als we in het huisje komen, valt ons allereerst de bedompte traanachtige warme lucht op. Het interieur is niet meer dan één vertrek, ongeveer 3 x 4 m met een heel klein gangetje er naast. In het interieur, waar het overigens een vuile bende is, is ook nog een fornuis aanwezig en een plaatje doet dienst als schilderij.

Er zit een zestal kinderen op een verhoging, dat het bed is voor het gehele gezin, in de lengte langs de wand ongeveer 1,80 m breed. Eén van de kinderen⁷ zit op een stuk oud verbandgaas te sabbelen. De vrouw des huizes tovert een zwart brood tevoorschijn en gaat al lachend en grinnikend brood snijden. We hebben zeer veel honger en zijn blij iets te krijgen. Het smaakt zowaar enigszins naar brood. Het doet wel iets aan zoet roggebrood denken. Vooral het korstje vinden we lekker. Aan één boterham heb ik meer dan genoeg, ook ten gevolge van de bedompte lucht die hier binnen hangt. Pelk eet er minstens twee en vindt het erg lekker, beweert hij. We bedanken de familie in gebarentaal en geven een hand. Tot mijn spijt bezit ik niets om als geschenk te geven. Intussen was ook de buurvrouw verschenen met een zuigeling op de rug in een soort zak. Het kind wordt af en toe van linker - naar rechterschouder geslingerd. Ook buigt mevrouw zich diep voorover om het kind over haar rug wat hoger in de zak te laten glijden. De Eskimo's zijn geen van allen in het mooie tenue. Eén heeft nog rode kamikken (huidenlaarzen) aan, maar verder toch een rokje en meerdere Europese kleren.

Als we weer buiten zijn om te vertrekken, valt ons de koude op. De zon heeft allang geen kracht meer door de bewolking en de wind is tamelijk fris. Het is inmiddels 20.00 uur geworden en we moeten voortmaken om op tijd op de boot te zijn. We zien enige bontbekplevieren en eenmaal een bonte strandloper. We volgen bij Kaap Tobin nu de weg langs het strand en komen al spoedig twee pagaaiende Eskimo's in hun kajaks tegen. We wuiven elkaar wederzijds toe. De bootjes liggen geweldig diep. Veel gevangen hebben ze mijns inziens niet. Bij één ligt een volwassen burgemeester op dek en nog iets onbekends. De andere heeft niets. Ze zien er ons inziens niet echt als Eskimo's uit, ze hebben nl. gewone petten op! Langzaam schieten we op in de richting van de boot, het wordt ook allengs donkerder. Als we na 1 ½ uur bij de plaats zijn waar we willen zijn om de bemanning van de 'Gertrud Rask' toe te roepen, ons met een roeiboot te halen, blijkt dit vergeefs te zijn. Het is zo donker dat we de boot nauwelijks zien liggen. Ons roepen helpt niet, dus moeten we omlopen, wat we schatten op twee uur. Met een roeiboot zou het niet meer dan een kwartier geweest zijn.

Het is intussen 22.00 uur geweest en het wordt enigszins mistig. We moeten nu langs een zeer steile steengruishelling van ongeveer 50° en 200 m lang. We halen het, ook al is het soms kritisch in het donker en ongeveer 60 m boven water. Nu moeten we langs een bevroren sneeuwveld verder hogerop. Ook dit verloopt voorspoedig maar eenmaal boven gekomen, zitten we in de mist. We hebben ongeveer twee uur over dit stukje gedaan en hebben nog maar een halve km afgelegd. Het wordt steeds kritischer daar we nu over de hoogste gebergten gaan om de zo gevaarlijke buitenkant met sterk aflopende gletsjers te vermijden. We lopen en klimmen tot ongeveer 1.00 uur door. In die tijd leggen we niet meer dan twee km af en houden dan halt. We besluiten hier maar te blijven overnachten. Het wordt toch veel te laat om op de boot aan te komen. Een paar steile stukken steen staan rechthoekig tegen elkaar, zodanig dat een rechthoekige, enigszins uitgeholde, kamer ontstaat. Hier is het windvrij en we vleien ons tegen de muur en op de grond ter ruste.

Al spoedig bemerk ik dat het niet meevalt, het is tamelijk koud en ik word zeer rillig. We hebben nl. geen jas bij ons om ons toe te dekken. We liggen of zitten zo dicht mogelijk tegen elkaar. We houden het zo een paar uur uit, echter wat mij betreft zonder slaap, hoewel de tijd toch vrij spoedig verstrijkt. Reeds om half één was

⁷ In het origineel staat 'kindöören'.

het al een beetje licht, doch wij wachten met verder trekken nog tot de mist enigszins optrekt. Dit gebeurt maar zeer langzaam, zodat we pas om 4.00 uur opbreken. Om 3.15 uur hoorden we de eerste sneeuwgor.

We lopen nu geregeld in mistbanken en kunnen de andere bergen niet zien. Op goed geluk gaat het nu in NO richting om over de drie gletsjers te komen die we nog voor de boeg hebben. Wat de richting betreft hebben we geluk. Dan klaart het wat op en zelfs zien we de toppen van de omliggende bergen. We kunnen ons nu enigszins oriënteren. Ook zien we een ogenblik de baai waarin onze boot ligt. Hoewel onze schoenen het begeven van de tocht over de gletsjers en het gebergte, bereiken we eindelijk de baai en zien de boot.

Dinsdag 29 augustus 1933

Er waait een ZW wind en het is vrij koud in de wind. Tegen 8.00 uur komen we te Amdrupshavn aan. Behalve de 'Gertrud Rask' liggen er nu twee boten van Lauge Koch: de 'Godthåb' en de 'Gustav Holmelk' met een watervliegtuig aan boord. Het ontbijt is juist afgelopen maar voor ons wordt er veel brood en thee gebracht en voor elk een bord havermout. We eten vrij veel, niet alleen omdat we zo'n honger hebben, maar omdat het zo lekker is. We blijven bijna de gehele dag aan boord.

's Middags doet Pelk de was, waarbij hij veel bekijks heeft vooral van de zijde van de Eskimo's. De eerste stuurman geeft hem instructie hoe te wassen.

Tegen de avond gaan we aan wal en maak ik twee foto's. Het eerste schip van Lauge Koch, *de 'Gustav Holmelk'*, is net vertrokken ± 17.00 uur. Lauge Koch is even op de 'Gertrud Rask' geweest. Het is telkens een heen en weer varen van bootjes van het ene schip naar het andere en naar de wal.

's Avonds horen we van de machinist dat op het schip, dat er nu nog over is twee Duitse biologen zijn. Deze willen we morgenochtend spreken. Misschien kunnen we van hen e.e.a. kopen, als huiden, schedels e.d. Om 20.00 uur ga ik naar bed. De Eskimo's die aan boord meegewerkt hebben, krijgen een grote pan eten. Onder veel gelach wordt de inhoud naar binnen gewerkt.

Zeereis via IJsland naar Angmagssalik

Woensdag 30 augustus 1933

Op de gewone tijd staan we op en bemerken dat de tweede boot van Lauge Koch ook is verdwenen, reeds 's nachts om 3.00 uur. Aan het ontbijt zegt de kapitein ons, dat we met het tweede ontbijt terug moeten zijn. We zullen om ± 13.00 uur vertrekken. Nog gauw ga ik het gebergte in om enkele foto's te maken en wat stenen te verzamelen. Het is tamelijk mooi weer. Eigenlijk wat te laat kom ik tijdens het eten terug. Pelk is er dan nog niet. In de middag repareer ik mijn reflexcamera. De Eskimo/Deen welke met ons uit Kopenhagen meekwam is nu even aan boord. Thans geheel gekleed in Eskimo kostuum.

In een brief van Frans aan zijn broer Henk en schoonzuster Ans lezen we:

'Voordat we in Scoresby Sund waren, ontvingen we het bericht dat het zoontje van de telegrafist met een kajak is omgeslagen en verdronken. Hij was zes jaar'.

Het lijkje van het verdronken jongetje wordt aan boord gebracht onder de Deense vlag en met klokgelui. Ongeveer 15.30 uur varen we te Amdrupshaven af, op weg naar Isafjord aan de noordwestzijde van IJsland en daarna zullen we naar Angmagssalik varen. Met trieste gezichten nemen de gouverneur en de andere Deense ambtenaren afscheid. Twee Eskimo's uit Kaap Tobin met hun kajak varen achter de boot mee. Ik film ze en maak tevens een film van de aftocht. De film hapert. Binnen in de hut rol ik de film terug en laat daarna de helft aflopen. Als ik terugkom zijn we al een heel eind weg.

Een giervalk vliegt enige malen over de boot. Ik kan hem niet op de film krijgen. Vele kleine alkjes en zwarte zeekoeten bevinden zich in de buurt van de boot. Af en toe zie ik een burgemeester en drieteentjes. Het wordt al maar mistiger, tweemaal is een steltloper te zien en enkele keren een raaf. Het is vrij koud, vooral in de wind.

Donderdag 31 augustus 1933

De mist duurt tot ongeveer 10.00 uur, daarna wordt het beter. De zee is ongewoon vlak; geen rimpeltje er in. Ik schrijf de brief aan dhr. Suyver en aan Henk en Ans af. Maak na de koffie een foto van een middelste jager op vrij grote afstand. Veel noordse stormvogels, enkele drieteenmeeuwen, twee jonge noordse sterns vliegen langs.

Een nieuwe punaise wordt in de kaart op het bord geprikt. We zijn nu op 68 °NB en 22 °WL te 10.00 uur 's morgens. We zullen morgenochtend vroeg te IJsland aankomen, waarschijnlijk voor 7.00 uur al. Een enkele maal zie ik een middelste jager. Het is zo goed als windstil. 's Middags in de zon is het lekker warm. We zitten zonder jas op dek.

Vrijdag 1 september 1933

Als ik ± 4.00 uur wakker word zie ik door de patrijspoort de noordelijke oever van de Isafjord. We stomen tot 4.30 uur langzaam door en blijven dan voor Isafjord liggen. Er ligt nog een Noorse vrachtboot te wachten op het tij. We staan om 6.30 uur op. Tegen 9.00 uur stomen we met een loods de haven in. In de haven van Isafjördur zie ik een juveniel zwarte zeekoet Al dadelijk vallen ons de raven op en eidereenden (hoofdzakelijk ♀♀ of juveniel), verder grote en kleine mantelmeeuwen, burgemeesters (kleine), veel drieteenmeeuwen.

[KAARTJE]⁸

Als we aan wal stappen zoeken we eerst het postkantoor op en vinden het spoedig, het gaat pas om 10.00 uur open. We lopen nu langzaam langs een landtong af, die feitelijk de haven vormt. Aan het eind zitten veel eidereenden, noordse sterns en een troepje paarse strandlopers. Wel een vijftigtal. Geregeld zagen we deze vogels langs de oevers lopen. Ook zien we enkele witte kwikstaarten en graspiepers.

⁸ Hierover tast ik in het duister.

Veel IJslanders spreken Engels. 's Middags maken we een wandeling het land in. Het weer verandert steeds. Af en toe regenbuien. Grote gedeelten van het gebergte verdwijnen dan in de wolken.

's Avonds maken we weer een wandeling in NO richting langs de fjord. Zeer veel eidereenden. Ik gooi ernaar met een steen, maak een stuk film van inktvissen, die in manden verladen worden. 's Avonds steekt de wind op en wakkert aan tot storm. Het water in de fjord wordt als stofregen hoog opgewaaid. Pelk verliest zijn portemonnee met 10 Kronen. We lenen daarom 10 Kronen van de heer Shöre.

Ik schrijf briefkaarten aan: mijn collega's op het bureau; Pop; Henk & Ans; Jan & Jo en naar huis. Samen met de *reeds eerder geschreven* brieven aan het schoolmuseum, de heer Suyver en Henk & Ans kan ik alles weg sturen hier vanuit Isafjördur.

Zaterdag 2 september 1933

Zonnig weer met geregeld grote wolken. Veel minder wind dan gisteravond.

We maken een wandeling in noordelijke richting en ik maak een foto van Isafjördur met de 'Gertrud Rask'. Vlak bij het dorp zie ik ongeveer zeven koperwieken, waarvan enkele jongen. Ik maak een foto van de ouden. Hier vlakbij zien we een smelleken. Ik ga langs een andere weg terug naar het dorp en kom om 11.00 uur op de boot. We eten weer vis. Er zijn veel gasten; beide tafels zijn vol. Ook de heer Simson, van wie we gisteren platen kochten is er. Van de heer Simson ontvangen we elk drie mooie aanzichtkaarten van Isafjördur, door hemzelf gemaakt.

[ANZICHT]⁹

Na het eten ga ik nog even naar de landtong. Af en toe nog regenbuien. Op de landtong maak ik foto's van noordse sterns en paarse strandlopers. In de haven is een volwassen kleine burgemeester, nauwelijks zo groot als een stormmeeuw. Enkele grote en kleine mantelmeeuwen, veel drieteenmeeuwen en enkele stormmeeuwen.

's Middags ongeveer 16.15 uur varen we af voor de tocht naar Angmagssalik. Als we de haven uitvaren zien we ongeveer zes eendjes die we voor vrouwtjes harlekijneenden houden. Bruin, witte vlek voor en achter het oog. Naarmate we de fjord uitvaren en op open zee komen wordt het water steeds ruwer. Bij het eten is het zo erg dat er in allerhaast latten om de tafel gezet worden. Voor we klaar zijn, voel ik me niet lekker en ga naar dek. Al spoedig houd ik een inwendige opruiming. Ik heb veel navolgers. Pelk houdt zich groot, maar is net zo beroerd als ik. Ik ga om 19.00 uur naar bed. De heer Shöre komt ook spoedig; ook hij is kots. We hebben een hoge zee. Als we aan de ingang van de fjord komen, zien we veel drieteenmeeuwen en noordse stormvogels.

Zondag 3 september 1933

We blijven gedurende de hele dag in bed. Voortdurend word ik in bed als een harmonica erg heen en weer geschoven vanwege de hoge zee. 's Avonds eet ik een klein bordje soep en een appel wat me best bekomt. Pelk schrokt de soep snel naar binnen met het gevolg dat het er weer even snel uit komt. 's Middags passeren we 66 ° NB en 28 ° WL. Ten zuiden van Angmagssalikfjord zien we heel in de verte een logger. Later hoorden we dat dit een Noorse was.

Maandag 4 september 1933

De gehele nacht nog flink geschommeld, toch minder sterk dan gisteren. We staan weer op de gewone tijd op. De pap en 'Zefrita-broodjes' smaken me weer best. Na het ontbijt ga ik naar dek en voel me best. De zee is soms nog aardig hol. Pelk is nog lang niet in orde; hij houdt zich groot. Er vliegt een tweetal eend-achtige vogels langs, bruin. Ik denk eidereenden. Ze verdwijnen echter spoedig achter het schip, waardoor ik geen zekerheid heb. Van 15.00 tot 17.00 uur slaap ik. Verder ben ik de gehele dag aan dek gebleven.

⁹ Hierover tast ik in het duister.

's Morgens 10.30 uur de eerste ijsberg in zicht. 's Middags 14.30 uur volgt de tweede. Na 17.00 uur zijn aan de horizon veel ijsbergen te zien. Aan de N zijde zien we land. De zee is veel vlakker geworden. 's Middags enkele zeekoeten en papagaaiduikers waar te nemen. Pelk en ik krijgen vanmiddag eten aan dek. Na afloop zien we een Groenlandse tapuit op de reling. Ik film ijsbergen en maak er ook een foto van en later nog één van twee zangvogeltjes, vliegend over het voordek. Soort? Moeilijk te zien.

We naderen Angmagssalik snel. Om 12.00 uur passeren we $65\frac{1}{2}^{\circ}$ NB en 35° WL. De gehele dag is het miezerig weer. Tegen dat we land kunnen zien, klaart het iets op. Geheel in het westen is de lucht helder. Om 19.00 uur komt de zon voor een half uur door, wat de ijsbergen een prachtige belichting geeft. Boven zee verschijnt nu een regenboog. De eerste kleine alkjes zwemmen langs. We varen nu dicht langs het gebergte en het is bijna donker doordat de zon intussen is ondergegaan en de lucht tamelijk nevelig is. Ongeveer 20.00 uur zien we heel in de verte in de richting die we varen, een licht dat aan en uit gaat. Kennelijk als wegwijzer voor ons. Ongeveer 20.30 uur vaart de eerste Eskimo in het duister langs de boot. Tegen 21.00 uur zien we een licht heen en weer gaan, dat later van een motorbootje blijkt te zijn. Ze varen op ca. 50 m afstand langs. We roepen hen vaarwel toe. We stomen steeds op dezelfde kracht door en komen eindelijk tussen 21.00 en 22.00 uur (zomertijd) in een baai, de Tassiussaqfjord. Met de kijker onderscheiden we nog huisjes, de kerk en meerdere motorbootjes en kajaks.

[KAARTJE]¹⁰

Om 21.30 uur wordt het anker neergelaten. Intussen is het eerste motorbootje weer naderbij gekomen en plotseling hoor ik het bekende fluitje van Niko. Ook horen we een ons bekende taal, nl. het Hollands en de stemmen van o.a. Niko en Lies en andere Hollanders. Ze liggen nu vlak langs de 'Gertrud Rask', maar gezichten kunnen we niet onderscheiden. Eindelijk, als de loopbrug wordt neergelaten, klimmen de eersten aan boord. Eerst enige Engelsen, daarna de Hollanders. Niko is flink verkouden; anders had hij ons wel toegeroepen, zegt hij. Het wordt steeds voller aan dek en overal hoor je begroetingen. Ik ga met Niko, Lies en Pelk mee naar de rooksalon waar we onze eerste nieuwtjes vertellen en horen. De kapitein nodigt ons uit in de salon om een glaasje te drinken. Allen gaan mee naar beneden waar we nog een half uur gezellig kunnen zitten kletsen. Niko & Lies vertellen dat per radio uit Scoresby Sund getelegrafeerd was, welke personen op de 'Gertrud Rask' waren. Onder anderen ook twee Hollanders: doctor Kochiman en heer Pelwik. Niko stelt me voor aan radiotelegrafist Stilling Berg en aan gouverneur *Georg* Rassow, F. Spencer Chapman, Riley, Rymell, en nog enkele anderen w.o. ook de Hollanders Henk P. van Lohuizen, *Jaap* van Zuylen, Dé de Bruine en Karel L. van Schouwenburg.

[Anzicht KAARTJE van doctor Kochiman]¹¹

Om 23.00 uur boottijd (22.00 uur Groenlandtijd) gaan de meesten van boord. We gaan naar bed maar kunnen vooreerst de slaap niet vatten. Als allen naar bed zijn, ook de manschappen en officieren, gaat ook het licht uit en wordt de machine stopgezet. Het is nu ongewoon stil in de boot. Af en toe hoor je een druppel in de wastafel vallen of een hond in de kolonie huilen, verder is het doodstil, geheel ongewoon. Nog enige tijd blijf ik wakker. Pelk staat in de nacht op en gaat naar dek, maakt met zijn zware schoenen zeer veel lawaai, echt Pelk, en komt na een kwartier weer terug. Er schijnt nog een Eskimo aan boord te zijn; we horen hem zacht over dek schuifelen.

¹⁰ Hierover tast ik in het duister.

¹¹ Ook hierover tast ik in het duister.

Angmagssalik, Oost-Groenland

Dinsdag 5 september 1933 [KAARTJE]¹²

We staan op om 7.00 uur 'Gertrud Rask' tijd (6.00 uur Groenlandtijd) en gaan naar dek. Het landschap, dat we nu te zien krijgen, is wonderschoon. De nederzetting is groter dan ik dacht. Het is vrij goed weer, wel bewolkt maar overigens helder. Het gebergte aan de oostzijde is met enige verse sneeuw bedekt, wat doet denken alsof het met suiker bestrooid is. Nu de zon er ook nog op schijnt, is het wondermooi. Aan het ontbijt delibereren we, wat te doen. Voordat we het eens zijn, komt Lies ons met een bootje halen. We gaan met haar mee naar het 'kasteel'. Op de zolder hiervan wonen ze. Niko ligt te bed, is zeer schor. We kletsen over van alles en nog wat. Niko vertelt veel van een franjepoot, die hij deze zomer kielde. Tegen 10.00 uur komt Chapman op de zolder. Chapman is een Engelsman die veel van vogels weet. Niko en Chapman vertellen veel over hun waarnemingen. Het gesprek gaat in het Engels; ik kan het tamelijk goed volgen. Het weer is intussen wat veranderd, af en toe regen.

Om twaalf uur gaan we weg en komen, na door twee Eskimo-dames overgeroeid te zijn, net op tijd voor het tweede ontbijt. Niko liet ons veel foto's zien en ook verschillende wapens voor het vangen van zeehonden en dergelijke. Prachtige eenvoudige voorwerpen.

's Middags laat Lies ons de belangrijkste dingen van de nederzetting zien en komen we ook in een winterhuis van Eskimo's (van Godine). Daarna ga ik met Pelk bijna tot de top van de aan de ZW. kant gelegen berg. Op 600 m hoogte hebben we een prachtig uitzicht op de Tassiussaq-fjord en het omliggende gebied. Het weer is thans prachtig, zelfs warm. De vegetatie is hier in vergelijking met Scoresby Sund zeer weelderig. Hier is het ook meer zomer dan in Scoresby Sund. Op de meeste plaatsen bloeit alles nog.

We komen ongeveer 16.45 uur weer bij de kolonie en zien Niko en Lies naar ons toekomen met twee honden. Niko is al heel wat opgeknapt, maar is nog wel erg schor. Ze vertellen ons dat de kapitein aan Karel van Schouwenburg heeft meegedeeld dat wij voorlopig nog niet bij de bagage kunnen en dat het onze eigen schuld is door verkeerde adressering. (Later hebben we aangetoond, aan de hand van de opgeplakte etiketten, dat onze bagage wel degelijk goed was geadresseerd). Als we bij de boot komen, zien we de eerste stuurman zwaaien en even daarna onze bagage uit het ruim omhoog takelen. We kunnen wel juichen van plezier.

Na het eten, wat ons niet geheel bevalt wat de hoeveelheid betreft, zetten we de vouwkano in elkaar. Als we er mee bezig zijn en veel bekijks hebben, komen ook Niko en Lies. Als de kano klaar is, gaan we met hen in een ander bootje naar de wal om in het Hollanderhuis de verdere avond door te brengen. We vinden de Hollandse meteorologen fijne kerels en zijn direct geheel met hen vertrouwd, ook wat het vloeken betreft.

Woensdag 6 september 1933

Terwijl we ontbijten komt Niko met zijn kajak naar de boot. Door aanraking met één van de kabels slaat hij om maar weet zich weer op te werken. Hij heeft geen duikkleding aan. Zelf hebben we dit niet gezien, maar de scheepskok doet ons dit verhaal.

Om 9.00 uur varen we met Niko naar de overkant van de fjord en daar kijken we wat rond. Ik film drieteenmeeuwjes en Niko in zijn kajak. Later film ik ook een overvliegende jonge burgemeester. Ik maak ook enkele foto's van Niko met kajak en dan schiet ik ook nog één steenloper.

's Middags varen Pelk en ik nog eens de fjord in, in de hoop burgemeesters te kunnen schieten. We zien ze echter niet.

Tegen de avond film ik Chapman al duikelend. 's Avonds schiet ik een Groenlandse tapuit. Ik prepareer een steenloper. Deze is zeer vet voor een jong. De bekende Deense ontdekkingsreiziger Knud Rasmussen komt met een blauwe boot. We zien voor het eerst het Noorderlicht. Pelk blijft aan wal slapen.

¹² Hierover tast ik in het duister.

Donderdag 7 september 1933

's Morgens brengen we schedels van muskusos, beren en honden naar de wal om in te pakken. Terwijl Pelk hier verder voor zorgt, maak ik enkele foto's en film van het landschap en Eskimokinderen, honden en huisjes.

's Middags loop ik langs een beek naar meertjes; onderweg maak ik enkele foto's en films. Ik maak foto's van planten en watervalletjes. Tegen het einde van de middag film ik Chapman en Niko in hun kajak, ook duikelend.

's Avonds bij Niko en Lies op bezoek. We naaien huiden voor het schoolmuseum in, daarna draaien we grammofoonplaten. Om 21.30 uur terug naar de 'Gertrud Rask'. Pelk blijft aan wal slapen. Dé Bruïne, Karel van Schouwenburg en Henk van Lohuizen eten voor het eerst mee op de 'Gertrud Rask'. Ook Knud Rasmussen en enkele anderen van zijn boot zitten aan tafel.

Vrijdag 8 september 1933

Na het ontbijt gaan we naar de wal en krijgen we van de hofmeester veel brood, kaas en worst mee. We gebruiken de lunch bij de Hollanders in het grijze huis. De tapuit van woensdag prepareer ik.

's Middags na de lunch ga ik met de kano naar de overkant van de fjord en maak daar enige foto's van Kaap Dan en Tassiussaq-fjord. Ik schiet enige malen vanuit de kano op een zwarte zeekoet, zonder resultaat. Ik ben net voor het middageten weer aan boord.

's Avonds hebben we een dansemik (dansparty) in het grijze huis van de Hollanders; door de laatsten georganiseerd als afscheidsfeest. In het eerst leek het stil te blijven, maar in de loop van de avond komen er steeds meer gasten. Ook de Engelsen Chapman, Riley en Rymell zijn aanwezig. Later komen ook de kunstschilder Emanuel Petersen, 'Prik' de Kolonibestyrer (=gouverneur van de kolonie) Rassow, machinist Madsen van de 'Quiviok'. Na afloop 's avonds 24.00 uur hebben wij ons haast ziek gegeten aan koekjes en chocolade, Deventerkoek enz. Ik blijf in het grijze huis slapen.

Zaterdag 9 september 1933

Het ontbijt nuttigen we bij de Hollanders in het grijze huis. Dan ga ik naar de boot voor het wisselen van platen en daarna weer terug naar land. Terwijl ik een tapuit juveniel ♀ prepareer, schiet Pelk één ♂ ijsgorz, die ik 's middags prepareer. 's Middags schiet Pelk nog twee sneeuwgorzen en ik twee ijsgorzen en één tapuit. We zien tegelijk giervalken, die kringen beschrijven in de lucht. Af en toe een raaf. Niko en Lies slapen nu voor het eerst aan boord.

Zondag 10 september 1933

Na het ontbijt aan boord gaan we allen aan land (de Hollanders) om Godine te filmen. Terwijl Lies de drum bij 'Prik' haalt, moet ik nog even naar de kano voor film. Bij mijn terugkomst zijn ze al bezig. Van Lohuizen filmt en Karel van Schouwenburg maakt enkele foto's. Als ik klaar ben draai ik ongeveer 1½ rol af alleen van 'tromme dans' (drumdansen) uitgevoerd zowel door Eskimoman als door Eskimovrouw. Daarna film ik enkele jonge honden met een oude hond. Dan ga ik naar de boot voor de lunch. Om 11.00 uur komt de 'Quiviok' van de expeditie van Knud Rasmussen en brengt juffrouw Thomson terug. De kapitein van de 'Quiviok' eet mee.

Na de lunch maak ik twee kleurenfoto's van Eskimomeisjes in prachtkleed en enkele foto's van vrouw met kind op de rug. Ook film ik nog vechtende honden en transport van zeehondhuid. Ik spreek 's middags op de boot met Chapman af dat hij de afdrukjes van het duikelen met de kajak krijgt via Niko.

's Avonds in donker ± 20.00 uur nemen we afscheid van de bekenden voordat de terugreis naar Europa kan beginnen. Van Lohuizen komt te laat op de boot. Daar wordt door de Hollanders hartelijk om gelachen. De afvaart geschiedt jammer genoeg in het donker. Alleen nog de silhouetten van de Eskimo's op de rotsen zijn zichtbaar. Door het afschieten van patronen lossen de achterblijvers saluutschoten ten afscheid. Op het dek haal ik de vouwboot uit elkaar. Het dobberen begint al direct weer.

Zeereis terug naar Kopenhagen

Maandag 11 september 1933

's Nachts heeft de boot aardig gestampt. Aan de lunch wordt weinig gegeten. Na de lunch is van Lohuizen het eerste kots en gaat kort daarna naar bed. Ik voel me ook niet best. Na inwendige opruiming ga ik om 11.00 uur naar bed. Vele volgen.

's Middags wordt het weer wat kalmer en 17.00 uur sta ik op en eet met Niko en Pelk aan dek. Het is prachtig weer geworden en aanmerkelijk vlakker. 's Avonds prachtig poollicht zoals we nimmer zagen. Enkele middelste jagers komen over. Ik film er één. Veel noordse stormvogels en veel drieteenmeeuwen vliegen hoog in de lucht. Ik prepareer 's avonds één sneeuwgor. We passeren $64 \frac{1}{2}^{\circ}$ NB en $34 \frac{1}{2}^{\circ}$ WL.

Dinsdag 12 september 1933

Doordat ik me verslaap, mis ik het ontbijt. Ik prepareer 's morgens één sneeuwgor. 's Middags één ijsgor. We hebben een vlakke zee met weinig wind. We passeren 63° NB en 27° WL. In de loop van de morgen vliegt een sneeuwgor over.

Woensdag 13 september 1933 [63° NB en 21° WL]

De hele dag prachtig weer en zeer vlakke zee. We zien de eerste Jan van Genten, eenmaal een stormvogeltje, twee keer een pijlstormvogel en enkele skua's.

Donderdag 14 september 1933

's Nachts is de wind opgestoken en hebben we hoge golven gekregen. Na het ontbijt ga ik naar het dek maar voel me niet best. Er zijn hoge golven en het regent. Ongeveer 9.00 uur daal ik af naar de hut en blijf er de hele dag. Het regenen houdt wel op maar de schommeling is nog hetzelfde. We passeren $62 \frac{2}{5}^{\circ}$ NB en $14 \frac{3}{4}^{\circ}$ WL.

Vrijdag 15 september 1933

De hoge deining is hetzelfde als gisteren. We slaan af en toe tot 30° uit. Ik voel me echter bijzonder goed en blijf de hele dag op. We passeren $61 \frac{1}{3}^{\circ}$ NB en 8° WL.

Af en toe vliegen stormzwaluwtjes langs, enkele pijlstormvogels, Jan van Genten en ook af en toe enkele kleine mantelmeeuwen.

Zaterdag 16 september 1933 [12.00 uur: $59 \frac{4}{5}^{\circ}$ NB en $2 \frac{2}{3}^{\circ}$ WL]

Heldere hemel. 's Morgens zien we aan de horizon het eerste schip, dat een logger blijkt te zijn. Er is veel deining; deze zal in de middag aanmerkelijk minder worden. In de loop van de morgen zien we aan de noordelijke horizon door de nevel land. Later varen we enige uren langs het land. Soms is het wat helderder en zien we wolken en buien. Tegen de middag ontdekken we een eiland van de Shetland eilandengroep.

's Middags ongeveer 15.00 uur komt Fair Isle in zicht en wordt, naarmate we dicht langs varen, ook duidelijker. Ik neem twee foto's van de hofmeester en één van Fair Isle. Op een achter de 'Gertrud Rask' aan vliegende skua en Jan van Gent draai ik veel film af. Ik film ook de naderbij gekomen logger en het voorschip met zeil.

's Avonds zien we het Noorderlicht, bestaande uit twee horizontale banden met af en toe uit de onderste band omhoog schietende strepen als een zoeklicht. Ongeveer 21.00 uur zien we aan de noordelijke horizon een lichtje, dat naderbij gekomen, een boot blijkt te zijn. Het is waarschijnlijk een logger. De wind is ongeveer zuid.

Zondag 17 september 1933 [12.00 uur: 58 3/4° NB en 2 1/2° WL]

Prachtig helder weer en de wind nog steeds zuidelijk. In de loop van de morgen komt een trawler achterlangs waarvan ik een stuk film draai. Er drijft veel hout in zee rond. De zee is tamelijk vlak. Tegen de avond hebben we lichte bewolking. We varen, evenals gisteren, met alle zeilen op en we hebben ongeveer een snelheid van 8 knopen. 's Avonds ± 19.00 uur passeren we een grote vrachtboot.

Maandag 18 september 1933 [12.00 uur: 58° NB en 6 1/2° OL]

We hebben een heldere hemel met oostenwind, die tot een lichte storm aangroeit. Bij het opstaan zien we aan de horizon de Noorse kust. De gehele dag houden we de kust in het zicht. Volgens de kaart schieten we haast niet op. In de loop van de morgen worden de zeilen gehesen en laveren we in grote rakken; we schieten echter toch slecht op. We krijgen steeds meer aanwakkerende wind tegen. We varen nog maar ongeveer 3 km per uur.

Dinsdag 19 september 1933

Nog steeds de Noorse kust in het zicht. De wind is nog pal tegen doch minder krachtig dan gisteren. We varen in de loop van de morgen en ook later ongeveer 7 km/uur en zullen dus waarschijnlijk 's avonds Skagen passeren. Ik teken een kop in het gastenboek van de 'Gertrud Rask'.

Niko ziet 's morgens negen boerenzwaluwen overkomen in het ZW. Er zijn veel drieteentjes in het Skagerak, verder wat kleine mantels en enkele noordse stormvogels. 's Middags vliegt een witbuikige kleine jager en een paarse strandloper langs.

's Middags krijgen we aan de zuidkant land in het zicht; dat moet de Noordpunt van Jutland zijn. Ongeveer 19.00 uur passeren we het lichtschip bij Skagen. 's Avonds wordt er schnaps geschonken als afscheid. Het is nl. de laatste avond aan boord.

Woensdag 20 september 1933

Goed helder zicht. Af en toe zon. De wind komt ongeveer uit Z/ZW richting.

Als ik na het ontbijt aan dek kom, zijn we juist op de hoogte van Hallands Väderö en Kullen. Ongeveer 10.00 uur krijgen we de bagage uit het ruim aan dek en wordt er door ons hard gewerkt met inpakken. Even voor we bij Helsingör zijn komt de 'Hans Egede' dichtbij langs en wordt de Eskimose Johanna van onze boot naar de 'Hans Egede' geroeid. Zij gaat mee terug naar Groenland, naar de westkust. Pelk ontvangt van de derde machinist een negatief van een ijsberg en de derde machinist wil van Pelk in ruil een tekening hebben.

Als we dicht bij de haveningang te Kopenhagen komen, kijken de overige Eskimo's raar op als ze mensen op fietsen zien! Ze zijn nl. nooit van Groenland af geweest. We varen nu langzaam langs de verschillende gebouwen en komen bij de haven van de Grønlandske Handel, waar veel mensen staan. We zien de vader van Van Lohuizen en de zuster van Karel van Schouwenburg. Dichterbij zien we de kantoordirecteur met houtenbeen en enige anderen van Grønlands Styrelse, zoals Mikkelsen enz.

Ongeveer 16.00 uur liggen we vast. Om 18.00 uur vertrekken we naar Holte om bij mevrouw Kjelgaard in de tuin te kamperen. We blijven tot 21.30 uur bij haar praten en gaan dan naar de tent om te slapen.

Terugreis van Kopenhagen naar huis

Donderdag 21 september 1933

We staan vroeg op en gaan zowat 8.30 uur naar Kopenhagen. Om 10.00 uur zijn we bij Grønlands Styrelse voor de kredietbrief. Het geld kunnen we pas krijgen als de kapitein geweest is. Om 13.00 uur halen we het. We informeren nu naar de boot naar Lübeck. Deze vaart alleen op zaterdag.

We gaan nu naar Grønlandske Handel waar we Niko ontmoeten. Hij raadt ons direct plaats te bespreken voor de trein. Dat doen we bij het loket. Pelk's bagagedrager bezwijkt en later zijn ketting. Daarom fiets ik voor de tweede maal naar Skiott om de bagage te halen. We laten ons haar knippen.

Het is intussen 14.30 uur. We gaan nu naar de gezant, maar diens spreekuur is afgelopen. Dan gaan we naar de consul. Ook hier zijn we te laat, maar we worden toch toegelaten. Heer Rietbergen raadt ons ten sterkste toch de gezant nu te spreken of anders onze reis een dag uit te stellen. We proberen het. Het eerste lukt. In zijn particuliere woning zoeken we hem op en treffen hem nog net. Hij ontvangt ons zeer vriendelijk. Daarna gaan we naar Cook om onze biljetten te halen en verder geld te wisselen etc. We gaan naar de Nereus (George Ittman). Dan eten we weer en daarna gaan we naar het station. De trein zal vertrekken 0.05 uur na middernacht.

Vrijdag 22 september 1933

Met Niko en Lies en twee onbekende dames delen we een coupé en vertrekken 0.05 uur naar Hamburg. De trein gaat vrij snel. Om 4.00 uur zijn we bij Gedser en 6.00 uur bij Warnemünde. Met de douane geen last, ook niet met de 300 Kronen, die ik bij me heb. Tussen Warnemünde en Lübeck zien we enkele raven, een zwarte specht, buizerds, bonte kraaien, een sperwer, veel spreeuwen enz. Prachtig landschap, heuvelrijk, dennenbossen. Bij een baanwachtershuisje zien we een hondje 'mooi zitten'. Dat doet hij waarschijnlijk voor elke langskomende trein, denken we.

Om 10.19 uur komen we te Hamburg aan. Als we in Hamburg de 'Hollanders' goede reis gewenst hebben en afscheid genomen en onze fietsen eindelijk gekregen hebben, gaan we naar dierenpark Hagenbeck. We komen ongeveer 13.00 uur aan en vertrekken tegen 15.30 uur. Het viel niet mee; Artis is beter. Daarna door Hamburg gereden, om op dezelfde plaats te kamperen als in de nacht van 1 op 2 augustus. We gaan ongeveer 22.00 uur slapen. 's Avonds en 's nachts enige miezige regen.

Zaterdag 23 september 1933

We staan om 7.00 uur op. De lucht is zwaar bewolkt. Het klaart echter langzaam op. We vertrekken 8.45 uur. Het weer wordt steeds beter. De wegen zijn prachtig voor wat de beplanting betreft. De tijd van het jaar speelt daarin een grote rol. We vinden de heuvels veel vlakker dan de vorige keer. Denemarken is veel heuvelachtiger, heeft veel steilere heuvels. We rijden in tamelijk snel tempo.

We komen ongeveer 17.00 uur te Bremen aan. We fietsen door Bremen Delmenhorst om daar te kamperen dicht langs de weg tussen de brem en onder de beuken. De hemel is helder met sterren. 's Avonds horen we enkele keren een bosuil. We hebben die dag 105 km gefietst.

Zondag 24 september 1933

Ongeveer 9.00 uur vertrekken we van Delmenhorst. Het is prachtig weer en we worden in de loop van de dag in de zon flink warm. De wind hebben we schuin achter, ongeveer Z.O. De wegen zijn prachtig. We verheugen ons over de mooie beplanting van berken, beuken en eiken erlans; soms ook lijsterbes. Tegen de avond komen we te Nieuweschans aan. Ongeveer 18.00 uur bij de douane. De km-teller staat op ca. 4900, *dus tot nu toe bij elkaar 1675 km gereden.*

We rijden nog een heel eind door het Groningerland. We blijven langs de weg kamperen. Het aantal fascisten op de terugweg leek ons in Duitsland meer dan op de heenweg. Er werd althans nu veel meer 'Heil' tegen ons geroepen. Het aantal uniformen leek ook veel meer; misschien kwam dat door de zondag.

Maandag 25 september 1933

Kwart voor negen verlaten we onze kampeerplaats en rijden naar Groningen, waar we 11.00 uur aankomen. Op het postkantoor schrijf ik een brief en bij de Twentse Bank wissel ik de overgebleven 280 Kronen in. Ik krijg hiervoor f 94,64 terug. *Dat is: bijna 3 Kronen voor 1 gulden.* Pelk koopt weer een nieuwe bagagedrager.

Na twee uur oponthoud in Groningen fietsen we naar Leeuwarden en komen er ongeveer 17.00 uur aan. We rijden direct door via Franeker naar Harlingen waar het al begint te schemeren. Ongeveer halverwege Harlingen en de Afsluitdijk kamperen we op de zeedijk. We hebben een prachtige heldere avond met sterren en zien de vuurtorens van de Waddeneilanden duidelijk.

Dinsdag 26 september 1933

In de ochtend veel mist, die tegen de middag optrekt. In bijna twee uur fietsen we de 30 kilometer lange Afsluitdijk af en komen bij het Amstelmeer een slikplaat tegen met veel eenden, smienten, talingen, slobbers, groene en zwarte ruiters, witgatjes, bonte strandlopers, bontbekplevieren en rietgorzen. Aan de noordzijde van de dijk lopen honderden meeuwen, scholeksters, strandlopers enz.

Het weer is intussen omgeslagen, de wind veel zuidelijker en af en toe motregent het. In Hypolytushoef kopen we een kaart van Noord-Holland. We gaan via Wieringen, Oudesluis, Schagerbrug naar het Zwanenwater, waar we tegen de avond arriveren. In het donker horen we hier veel overvliegende witgatjes.

Woensdag 27 september 1933

De ochtend is enigszins heilig. Ongeveer 10.00 uur, als we alles opgebroken en ingepakt hebben, gaan we het Zwanenwater in. De zon komt af en toe door en het wordt warm. Als we dichtbij Callantsoog zijn krijgt de jachttopziener ons in de pet en komt op ons af. We zijn op verboden terrein en zowaar, we worden 'opgeschreven'. Als hij vraagt wat we eigenlijk hier doen, vertellen we hem van alles betreffende het Zwanenwater en halen Jan P. Strijbos aan. Dit is de goede snaar die ik aanroer. Hij zegt: 'O, kennen jullie Jan ook al, dat is een goede vriend van me, hij komt dikwijls bij me in het huisje slapen.' Nu is het ijs gebroken en beginnen de gesprekken over Groenland en Shetland. Als hij ons de mooie terugweg uitduidt en de groeten aan Jan P. meegeeft, gaan we terug naar de fietsen. Bij de fietsen aangekomen besluiten we eerst nog even in zee te gaan; het is erg warm. We fietsen verder tot Duin en Kruidberg en blijven daar kamperen.

Donderdag 28 september 1933

Ongeveer 9.00 uur vertrekken we naar Haarlem en komen tegen elfen bij Jan P. Strijbos aan. Hij zit achter het raam in zijn werkkamer te typen en merkt niets van ons. Eerst na geruime tijd ziet hij ons en springt op om ons binnen te laten. We hebben elkaar veel te vertellen, wat we dan ook doen. Het voorstel om in Kopenhagen een lezing te gaan houden lijkt hem prachtig en wordt gretig aangenomen. We bekijken zijn Shetland-lantaarnplaatjes nog even. Dan gaan we over twaalfen naar huis. Om 15.30 uur ben ik thuis, verkleed me en ga nog even naar kantoor.

